

ΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ
ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ
ΚΑΙ Η ΒΑΣΙΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΕΝΩΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ
ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Υ Π Ο

ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΜΙΡΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Τ Μ Η Μ Α Ι.

ΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΑΝΤΙΧΑΛΚΗΔΟΝΕΙΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΑΥΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ*

3. Συροϊακωβιτική Ἐκκλησία**

Μετὰ τὸν Ἀρμενικὸν κλάδον, ἡ Συροϊακωβιτικὴ καὶ ἡ ἐπομένη Μαλαμπα-
ρικὴ Ἐκκλησία ἀποτελοῦσι τὸν Ἰακωβιτικὸν κλάδον τοῦ ἀρχαίου Μονοφυσιτι-
σμοῦ. Αἱ ἀρχαὶ τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας¹ ἀνάγονται εἰς τὰ μέσα τοῦ
ε' αἰῶνος, καὶ δὴ εἰς τοὺς ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου κατακριθέντας
Μονοφυσίτας², οἵτινες ἀπεσχίσθησαν ἀπὸ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκ-

* Συνέχεια ἀπὸ σελ. 580 τοῦ προηγουμένου τόμου.

** Βιβλιογραφία: Ayyar Ananta Krishna, Anthropology of the Syrian Christians, Ernakulam 1926. H. W. Codrington, Studies of the Syrian Liturgies, London 1953, J. Jeannin, Mélodies liturgiques syriennes et chaldéennes, Paris 1924. P. Kawerau, Jakobitische Kirche in Zeitalter der syrischen Renaissance. Idee und Wirklichkeit. (Berliner Byzantinische Arbeiten III). Berlin 1955. G. Khouri—Sarkis, La Liturgie syrienne, anaphore des douze Apôtres, Paris 1950. I. Ziade, Église syrienne, ἐν Dictionnaire de Théologie catholique, τ. XIV, σ. 3017—3088.

1. Βλέπ. καὶ A. van Roey, Les débuts de l'Église Jakobite, ἐν Das Konzil von Chalkedon, τ. II, σ. 339—360.

2. Βλέπ. Χρυσόστομου Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας, Ἀλεξάνδρεια 1951, σ. 428 ἐξ.: «Ἄμα τῇ ἐνάρξει τοῦ κατὰ τοῦ ἔρου τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἀγώνος ἐν Συρίᾳ ἐφαίνετο ἰσχυρὰ ἡ μερὶς τῶν μονοφυσιτῶν, διατελοῦσα ἐν διαρκεῖ συνεννοήσει μετὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ὁμοφρόνων καὶ ἐνισχυομένη ἐκεῖθεν. Ζηλωταὶ μοναχοὶ ἐκ τῆς περιοχῆς ἰδίως τῆς Ἀμέδης καὶ τῶν ὄριων τῆς Ἀρμενίας περιέτρεχον τὴν χώραν, κατηχοῦντες τὸν λαὸν ὑπὲρ τῆς αἰρέσεως. Εὗρισκον δὲ ὑπερασπιστὰς καὶ μεταξὺ τῶν Ἱεραρχῶν, ὧν πολλοὶ, ἀπὸ τῶν χρόνων ἤδη τῆς ληστρικῆς ἐν Ἐφέσῳ Συνόδου, εἶχον ἀποσκιρτήσει ἐκ τῶν τάξεων τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ ἰθαγενὴς λαός, διδασκόμενος παρ' αὐτῶν, ὅτι ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐκύρωσε, δῆθεν, τὸν Νεστοριανισμόν, ἐφ' ὅσον μάλιστα παρεδέχθη τὸν Ἰβαν Ἐδέσσης καὶ τὸν Θεοδώρητον Κύ-

κλησίας και κατώρθωσαν νὰ ἀναβιβάσωσιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον Ἀντιοχείας τὸν μονοφυσίτην Πέτρον Γναφέα (470), τὸν εἰσηγηθέντα τὴν ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ προσθήκην «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», τὴν ἀποβαῖσαν σύνθημα τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, βραδύτερον δὲ και τὸν ὀνομαστὸν μονοφυσίτην Σεβήρον (512-518)¹. Ὁ τελευταῖος οὗτος, συγκαλέσας μικρὰς συνόδους ἐν Ἀντιοχείᾳ μὲν τὸ 512, ἐν Τύρῳ δὲ τὸ 513, ἀπέρριψε τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὡς δῆθεν νεστοριανίσασαν, ὡς και τὸν δογματικὸν ὄρον αὐτῆς, εἰσήγαγε δὲ ἐν Συρίᾳ τὸν Μονοφυσιτισμὸν. Ἐνταῦθα οἱ Μονοφυσῖται διεκρίθησαν εἰς τοὺς ἀμιγεῖς και πραγματικούς Μονοφυσίτας Εὐτυχιανούς και εἰς τοὺς μετριοπαθεῖς και κατ' ὄνομα μᾶλλον Μονοφυσίτας Σεβηριανούς, ὁμοιάζοντας πρὸς τοὺς προηγούμενους κατὰ τὴν τερμινολογίαν μᾶλλον και ἤττον κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Ἀλλ' οἱ Σεβηριανοὶ ἡμαρτημένως ἐνόμιζον, ὅτι οἱ Πατέρες τῆς Χαλκηδόνος δὲν ἠκολούθησαν τὴν χριστολογικὴν διδασκαλίαν τοῦ ὑπ' αὐτῶν τιμωμένου Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Κυρίλλου, ἐνῶ ἐν τῇ πραγματικότητι συνέβη τὸ ἀντίθετον. Διὰ τοῦτο ἐνέμειναν ἐν τῇ Κυριλλείῳ διατυπώσει «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένη», ἣν ὅμως ὁ ἅγιος Κύριλλος ἠνῶει ὀρθοδόξως, ὡς θέλομεν δεῖξει ἐν τῷ δευτέρῳ μέρει τῆς παρούσης μελέτης, παρέλαβε δ' ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτῆς και ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, ἐρμηνεύσασα ὅμως ὀρθοδόξως αὐτήν, ὡς σημαίνουσαν, «ὅτι ἐκ τῆς θείας φύσεως και τῆς ἀνθρωπίνης, τῆς ἐνώσεως καθ' ὑπόστασιν γενομένης, εἷς Χριστὸς ἀπετελέσθη», οὐχὶ δὲ «μία φύσις, ἥτι οὐσία, θεότητος και σαρκὸς τοῦ Χριστοῦ»². Πάντως ὁ Σεβήρος και οἱ ὀπαδοὶ του Σεβηριανοὶ ἦσαν μᾶλλον μετριοπαθεῖς μονοφυσῖται, ὡς ἐλέχθη, ἀπορρίπτοντες τὰς πλάνας τοῦ Εὐτυχοῦς και δεχόμενοι και τὴν ὀρθόδοξον διατύπωσιν «ἀσυγχύτως και ἀτρέπτως»³. Ὁ Σεβήρος ἀνέ-

ρὸν ὡς ὀρθοδόξους, εὑρίσκει μεγαλύτεραν ἀνακούφισιν εἰς τὴν μυστικὴν θεωρίαν τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ὡς ἐξαίροντος μᾶλλον τὴν θεότητα τοῦ Σωτῆρος, ἐνῶ ἡ διδασκαλία περὶ δύο φύσεων ἐφαίνετο μᾶλλον ὑποβιβάζουσα τὴν θεότητα αὐτοῦ. Δὲν ὑπῆρχον δ' ἐν Συρίᾳ ἱκανοὶ τῆς Ὀρθοδοξίας ὑπερασπισταί, δυνάμενοι νὰ καθοδηγήσωσιν τὸν λαόν...».

1. Περὶ αὐτοῦ βλέπ. I. Εὐστρατίου, Σεβήρος ὁ μονοφυσίτης, Πατριάρχης τῆς Ἀντιοχείας, Λειψία 1894. W. E. C r u m, Sèvre d' Antioche en Egypte, ἐν «Revue de l' Orient chrétien», III. R. V o I. 3 (1922/23) σ. 92-104. G. B a r d y, Sèvre d' Antioche, ἐν D.Th.C. 14, 1988-2000. A. Θεοδώρου, Ἡ χριστολογικὴ ὀρολογία και διδασκαλία Σεβήρου τοῦ Ἀντιοχείας, Ἀθήναι 1957. Χρυσ. Παπαδόπουλο, μν. ἐ. σ. 443 ἐξ.

2. Ἰω. Καρμίρη, Τὰ Δογματικὰ και Συμβολικὰ Μνημεῖα... τ. I², σ. 195.

3. Και κατὰ τοὺς J. L e b o n και P. R o n d o t, «de monophysisme de Sèvre d' Antioche aura été «purement verbal»; ses partisans furent schismatiques plutôt qu' hérétiques». P. R o n d o t, Les Chrétiens d' Orient, ἐν Cahiers de l' Afrique et l' Asie IV, Paris 1955, σ. 42. J. L e b o n, Le monophysisme sévérien: Étude historique, littéraire et théologique sur la résistance monophysite au concile de Chalcedoine jusqu' à la constitution de l' Église Jakobite. (Univ. Catholica Lovaniensis, Diss. II/4), Louvain 1909.

πτυξε τὴν μονοφυσιτικὴν Χριστολογία ἐκ τῶν κύριων λόγων, εἶτα δὲ διεκρίθησαν ὁμοίως καὶ οἱ μονοφυσῖται Τιμόθεος Αἴλουρος¹ καὶ Φιλόξενος ὁ Mab-bough, ὅστις μάλιστα «εἰς τὴν μονοφυσιτικὴν κίνησιν προσέδωκε φυλετικὴν σημασίαν, παραστήσας αὐτὴν ὡς ζήτημα τῶν Σύρων κατὰ τῶν Ἑλλήνων»².

Ἄλλ' ὅμως δεόν νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι τὸν Μονοφυσιτισμὸν γενικῶς προήγαγε καὶ ἡ ἐνωτικὴ πολιτικὴ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, ὡς προεῖρηται, καὶ μάλιστα ἡ «Ἐγκύκλιος» τοῦ Βασιλίσκου (476), τὸ «Ἐνωτικόν» τοῦ Ζήνωνος (482) καὶ τὰ κατωτέρω μνημονευόμενα διατάγματα τοῦ Ἰουστινιανοῦ³. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἔτους 518 ἐδίωξε τοὺς Μονοφυσίτας ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουστίνος καὶ ἐν μέρει ὁ Ἰουστινιανός, ἐνῶ ἡ αὐτοκράτειρα Θεοδώρα ὑπεστήριζεν αὐτούς, καὶ ἄλλως καὶ ὡς συντέλεσασα εἰς τὴν χειροτονίαν τὸ 543 ὡς ἐπισκόπου τῶν Μονοφυσιτῶν τῆς Συρίας, τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας τοῦ Ἰακώβου Βαραδαίου, ὅστις βραδύτερον ἀναδιωργάνωσε τὴν Συριακὴν μονοφυσιτικὴν Ἐκκλησίαν, ὡς ἀρχηγὸς πλέον αὐτῆς. Ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ αὐτοῦ Ἰακώβος Βαραδαῖος (συριστὶ Burdeana, ἀραβιστὶ Al Baradaī, ἐξελληνισθέντος εἰς: Τζάντζαλος=ῤάκη ἐνδεδυμένος, 543-578) ὠνομάσθησαν οἱ μὲν Μονοφυσῖται τῆς Συρίας Ἰακωβῖται, ἡ δὲ Ἐκκλησία αὐτῶν Ἰακωβιτικὴ ἢ Συροϊακωβιτικὴ ἢ μεταγενεστέρως Δυτικοσυριακὴ, χωρὶς νὰ ἀνήκῃ αὕτη εἰς ὠρισμένον κράτος⁴. Πράγματι οὗτος «ἐγένετο ἰδρυτὴς τῆς μονοφυσιτικῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰακωβιτῶν, χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ φυλάρχου τῶν Ἀράβων σκηνιτῶν Ἀρέθα», ἐπιδοθεὶς δὲ «συντόνως εἰς τὴν ἔνωσιν καὶ ἀναδιοργάνωσιν τοῦ διεσπασμένου ἐσωτερικῶς Μονοφυσιτισμοῦ τῆς Συρίας, Μεσοποταμίας, Αἰγύπτου, Κιλικίας, Καππαδοκίας καὶ Ἰσαυρίας, ἀπέβη περιώνυμος ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ»⁵. Οὕτως ὁ Βαραδαῖος κατέστησεν ἰδίαν μονοφυσιτικὴν ἱεραρχίαν, χειροτονήσας ἐν Συρίᾳ 25 ἐπισκόπους καὶ πολυαριθμοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ τολμήσας «νὰ προβῆ καὶ εἰς ἐκλογὴν μονοφυσίτου Πατριάρχου Ἀντιοχείας, διαδόχου τοῦ Σεβήρου», οὕτω δὲ «κατῶρθωσε ν' ἀναζωογονήσῃ τὸν Μονοφυσιτισμὸν ἐντὸς τῶν κόλ-

1. J. Lebon, La christologie de Timothée Aelure, ἐν «Revue d' Histoire ecclesiastique» 9 (1908) 679-702.

2. Χρυσ. Παπαδοπούλου, μν. ξ. σ. 442.

3. R. Hacke, Die kaiserliche Politik in den Auseinandersetzungen um Chalcedon (451-553), ἐν Das Konzil von Chalkedon, τ. II. σ. 95-177. P. Goubert, Les successeurs de Justinien et le monophysisme, αὐτόθι σ. 179-192.

4. Πάντως ἐν ἀρχῇ ἡ μονοφυσιτικὴ Ἐκκλησία ἐκαλεῖτο καὶ Συριακὴ, διότι ἀπετελέσθη κυρίως ἐκ τῶν ἰθαγενῶν Σύρων καὶ Ἀράβων, ἐνῶ οἱ Ἕλληνες τῆς Συρίας παρέμειναν Ὀρθόδοξοι. Ἐκάλουν δὲ τούτους οἱ Μονοφυσῖται Βασιλικούς (βραδύτερον Μελιτίτας, Μέλεκ=Βασιλεὺς), ὡς πρεσβεύοντας τὸ σπέρ καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου δόγμα. (Χρυσ. Παπαδοπούλου, μν. ξ. σ. 549).

5. Αὐτόθι, σ. 511, 513.

πων τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας»¹ καὶ γενικῶς εἰργάσθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ προκοπὴν καθόλου τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας. Τέλος νέαν ἀναδιοργάνωσιν τῆς Συροιακωβιτικῆς Ἐκκλησίας ἐποίησατο μεταγενεστέρως καὶ ὁ Ἀθανάσιος Α΄. Πάντως ὁ Ἰακωβίτης Πατριάρχης δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐγκαταστήσῃ τὴν ἔδραν του ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἀλλὰ μετέθετεν αὐτὴν ἀπὸ μονῆς εἰς μονὴν καὶ ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν.

Ἡ Ὀρθόδοξος Καθολικὴ Ἐκκλησία μετὰ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατορῶν ἐπεδίωξε τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν Μονοφυσιτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς, πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον διεξήγαγεν ἐπιμόνους φιλενωτικὰς διαπραγματεύσεις, οἱ δὲ αὐτοκράτορες ἐξέδωκαν, ὡς εἶδομεν, διάφορα διατάγματα καὶ ἔλαβον διάφορα μέτρα, ἱκανοποιοῦντα ἐν πολλοῖς τοὺς Μονοφυσίτας καὶ διευκολύνοντα τὴν ἐπανένωσιν αὐτῶν. Οὕτω πλὴν τοῦ Βασιλείσκου καὶ τοῦ Ζήνωνος καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς ἐξέδωκε τρία διατάγματα, ἧτοι α) πρὸς ἐπιβολὴν τῆς θεοπασχητικῆς φράσεως «τὸν ἕνα τῆς Τριάδος πεπονθέναι σαρκί» (533), ἀνανεωσάσης τὴν παλαιότεραν ὁμοίαν «ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς», (ἦν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀναστάσιος εἶχε προσθέσει εἰς τὸν τρισάγιον ὕμνον μετὰ τὸ «ἅγιος ἀθάνατος»), β) πρὸς καταδίκην τῶν «τριῶν κεφαλαίων» (544), καὶ γ) πρὸς ἐπιβολὴν τοῦ Ἀφθαρτοδοκητισμοῦ (564). Σημειωτέον ὅτι οἱ Ἀφθαρτοκῆται διετηρήθησαν ἐν Συρίᾳ μέχρι τοῦ ἡ' αἰῶνος μετ' ἰδίας ἱεραρχίας, καλλιεργοῦντες ἀγαθὰς σχέσεις πρὸς τοὺς προσκλιναντας πρὸς τὴν αἵρεσιν αὐτῶν Ἀρμενίου, ἀλλ' ἐνίστε συγκρουόμενοι μετὰ τῶν Ἰακωβιτῶν. Ἐπεζήτησαν λοιπὸν οἱ Βυζαντινοὶ τὴν συνδιαλλαγὴν καὶ ἐπανένωσιν τῶν Μονοφυσιτῶν κυρίως ἐπειδὴ οὗτοι παρείχον πράγματα εἰς τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Βυζαντιακὴν αὐτοκρατορίαν, καθ' ὅσον, διασπασθέντες εἰς πολλὰς μερίδας, ὡς τῶν Εὐτυχιανῶν, Σεβηριανῶν, Ἰουλιανιστῶν, Ἀφθαρτοδοκητῶν, Ἀκεφάλων, Φαντασιαστῶν, Θεοπασχιτῶν, Ἀγνοητῶν, Ἀκτιστιτῶν, Κτιστολατρῶν, Φθαρτολατρῶν, Διακρινομένων, Ἀδιαφώρων καὶ ἄλλων καὶ παρερμηνεύσαντες τὰ συγγράμματα τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἔχοντες δέ, κατὰ τὸν Εὐάγριον, ὡς σύνθημα: «τὸν ἀμέριστον μηδεὶς χωρίζετω, τὸν ἕνα Υἱὸν οὐ δεῖ λέγειν δύο, ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι, ἀνάθεμα τῷ διαιροῦντι», κατηγόρουσαν τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον ὡς νεστοριανισάσαν ἢ «ὡς τὸ τοῦ Νεστορίου δόγμα κυρώσασαν», διότι πρῶτον μὲν ἀποκατέστησε τοὺς νεστοριανισαντας ἐπισκόπους Θεοδώρητον Κύρου καὶ Ἰβαν Ἐδέσσης (καίτοι αὕτη εἶχεν ὑποχρεώσει αὐτοὺς προηγουμένως νὰ ἀναθεματίσωσι τὸν τε Νεστόριον καὶ τὴν αἵρετικὴν διδασκαλίαν του), δεύτερον δὲ περιέλαβεν ἐν τῷ ἑαυτῆς ὄρφ τῆς πίστεως τὴν φράσιν «ἐν δυσὶ φύσεσι». Διὰ τοῦτο

1. Αὐτόθι, σ. 514.

λοιπὸν ἀπέρριψαν τὴν Σύνοδον ταύτην καὶ διετήρησαν μόνον τὰς τρεῖς πρῶτας Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὡς εἴπομεν¹.

Κινοῦμενοι δὲ οἱ Μονοφυσῖται, πλὴν τῶν ἐκκλησιαστικοδογματικῶν λόγων, καὶ ἐξ ἔθνοφυλετικῶν καὶ πολιτικῶν καὶ ἄλλων ἐλατηρίων, ἠγωνίσθησαν καὶ κατάρθωσαν νὰ ἐπικρατήσωσι σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου μὲν ἐν Αἰγύπτῳ, ἀποτελέσαντες τὴν Κοπτικὴν Ἐκκλησίαν, ἐλάχιστα δὲ ἐν Παλαιστίνῃ, ἅτε καταπολεμηθέντες ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων Ἰουβεναλίου², καὶ κατὰ μέγα μέρος ἐν Συρίᾳ, ἔνθα ὁμοῦς συνυπῆρχον κατ' ἴσῃν σχεδὸν ἀναλογικῶν καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι. Ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα μέχρι καὶ τοῦ παρόντος ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶναι ἡ συνύπαρξις ἐν Συρίᾳ ὁπαδῶν πλείονων χριστιανικῶν δογμάτων, ὥστε σήμερον ἀριθμοῦνται ἐκεῖ ἑπτὰ «Πατριάρχαι Ἀντιοχείας καὶ πάσης Ἀνατολῆς». Πάντως ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπαρχιῶν, καὶ μάλιστα ἐκ Συρίας, οἱ Μονοφυσῖται διεισέδυσαν καὶ συνετάρασαν ὀλοκλήρῳ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Κράτος τοῦ Βυζαντίου. Ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰ ἀκριτικὰ τμήματα τῆς Βυζαντιακῆς αὐτοκρατορίας ἀπέβη ὁ Μονοφυσιτισμὸς διττῶς ἐπικίνδυνος, διότι ἐνίσχυε τὴν πρὸς ἀνεξαρτησίαν τάσιν τῶν παραμεθορίων φυλῶν πολιτικῶς μὲν κατὰ τοῦ Αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου, ἐκκλησιαστικῶς δὲ κατὰ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς ὁσημέραι ἀυξούσης ἐπιρροῆς του ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καθ' ἣς ἀντέδρων ἰδίως οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας. Πρὸς ἰκανοποίησιν λοιπὸν τῶν Μονοφυσιτῶν ὁ Ἰουστινιανὸς ὁμιλεῖ ἐν τῷ μνημονευθέντι κατὰ τῶν «τριῶν κεφαλαίων» διατάγματι αὐτοῦ περὶ τῆς ἀφράστου ἐνώσεως ἐκ δύο φύσεων (καν. 7), περὶ μιᾶς φύσεως τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένης (καν. 8), περὶ τοῦ ἐσταυρωμένου σαρκὶ ἐνὸς τῆς Ἁγίας Τριάδος (καν. 10) κλπ., ἅτινα ἐπανάλαβε καὶ ἡ Ε' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καταδικάσασα τὰ εὐνοοῦντα τὸν Νεστοριανισμὸν «τρία κεφάλαια», ἦτοι τὸ πρόσωπον καὶ τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας, τὰ συγγράμματα τοῦ Θεοδώρητου Κύρου κατὰ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ὑπὲρ τοῦ Νεστορίου, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰβᾶ Ἐδέσσης πρὸς τὸν Πέρσην Μάρην³, καὶ γενικώτερον ἐρμηνεύσασα τὴν διδασκαλίαν τῆς Δ' Οἰ-

1. Εἰδικώτερον περὶ τῆς χριστολογικῆς διδασκαλίας τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ βλέπ. J. L e b o n, La christologie du monophysisme syrien, ἐν Das Konzil von Chalkedon, τ. I, σ. 425-580.

2. E. H o n i g m a n n, Juvenal of Jerusalem, ἐν Dumbarton Oaks Papers 5 (1950) 209-279.

3. Ὡς καὶ ἀλαχοῦ γράφομεν, διαπιστωθέντος ὑπὸ τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ὅτι ἡ ἐν ταῖς ἀνωτέρω συγγραφαῖς τοῦ Θεοδώρητου καὶ τοῦ Ἰβᾶ «περιεχομένη διδασκαλία εἶναι ἑτερόδοξος, θίγουσα ἅμα καὶ τὸ κύρος καὶ τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, ἀπεφασίσθη ὁμοφώνως ὑπ' αὐτῆς, ὅπως κατακριθῶσιν αἱ περὶ ὧν πρόκειται συγγραφαὶ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν εἰδικῶς ἐκτιθεμένη διδασκαλία, οὐχὶ δ' ὁμοῦς προσωπικῶς καὶ οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν Θεοδώρητος καὶ Ἰβᾶς, οἵτινες ἐγκαίρως μεταγνόντες, εἶχον ὑπογράψει τὴν ἀπόφασιν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ ἀναθεματίσει

κουμενικῆς Συνόδου ὑπὸ τὸ πνεῦμα τῆς Χριστολογίας τοῦ ἁγίου Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς οὕτως ἀποκληθείσης «νεοχαλκηδονείου κινήσεως». Ὡς εἰκόσ, ἡ καταδικη τῶν «τριῶν κεφαλαίων», ἀναγνωρισθεῖσα καὶ ὑπὸ τῶν Παπῶν Βιγίλιου (554) καὶ Πελαγίου Α' (555-561), ἱκανοποίησε τοὺς Μονοφυσίτας, ἀποδεχθέντας αὐτήν, ἀλλ' ὅμως ἡρνήθησαν οὗτοι νὰ ἐπιστρέψωσι καὶ ἐνωθῶσι μετὰ τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας.

Νέα προσπάθεια συνεννόσεως καὶ συνδιαλλαγῆς μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν κατεβλήθη ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἰουστίνου Β' καὶ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου Σχολαστικοῦ (562-577), ὅτε ἐπῆλθε συμφωνία τις διὰ τῆς ὑπογραφῆς ὑπὸ τῶν μονοφυσιτῶν Παύλου Ἀντιοχείας καὶ Ἰωάννου Ἐφέσου τῆς ἐκθέσεως πίστεως τῶν «Διαλλαγῶν» τοῦ 433 μετὰ τῶν Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας. «Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῆς συναφθείσης συμφωνίας ἐξεδόθη αὐτοκρατορικὸν ἐνωτικὸν διάταγμα, ἐν ᾧ ὡμολογεῖτο μὲν «μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκακωμένη», ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν αὐτῷ συνύπαρξις μόνον («ἐν θεωρίᾳ») δύο φύσεων, διαφορὰ ἄνευ τινὸς διαιρέσεως. Ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ἐμμέσως μόνον ἀνεγνωρίζετο, ἄνευ ρητῆς μνείας, παρεσιωπᾶτο δὲ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Σεβήρου. Ἐν γένει ἐγίνοντο πολλαὶ παραχωρήσεις εἰς τοὺς Μονοφυσίτας διὰ τοῦ διατάγματος. Ὁ Παῦλος Ἀντιοχείας καὶ ὁ Ἰωάννης Ἐφέσου, ἀποδεχθέντες τὸ διάταγμα, συνειλιτούργησαν μετὰ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννου, ἀλλὰ καὶ πάλιν μετέγνωσαν»¹. Διότι ἤδη, μετὰ τὴν πάροδον ἐνὸς αἰῶνος ἀγῶνων τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἐαυτῶν ἐκκλησιῶν, εἶχον καταστῆ οὗτοι περισσότερον ἀδιάλλακτοι καὶ ἀπήτουν τὴν ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων ἀκύρωσιν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Ἐξ ἄλλου δὲ ἤρχισαν ἀπομακρυνόμενοι βαθμηδὸν ἀπὸ τῆς Συρίας καὶ οἱ Βυζαντινοί, καὶ τοιοῦτοτρόπως ὅσῳ περιωρίζετο ἡ κυριαρχία αὐτῶν, τόσῳ ἠῤῥάνετο ἡ δύναμις καὶ ἐπιρροή τοῦ Ἰακωβίτου Πατριάρχου, ὅστις ἐν τέλει ἐπολιμαίνεν ὑπὲρ τὰ δύο ἑκατομμύρια Συροϊακωβιτῶν. Οὗτοι μάλιστα ὑπεδέχθησαν ἐνθουσιωδῶς τοὺς καταλαβόντας τὸ 636 τὴν Συρίαν Ἀραβας καὶ ἤσκουν ἐν ἀρχῇ οὐ σμι-

τὸν Νεστόριον καὶ τὴν διδασκαλίαν του, εἶχον δὲ προσέτι ἀποδεχθῆ καὶ τὰς «Διαλλαγὰς» τοῦ 433. Διὰ τοῦτο ἀποκατεστάθησαν οὗτοι εἰς τὰς ἐπίσκοπας τῶν ὑπὸ τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἧτις δὲν ἠσχολήθη ἰδιαιτέρως καὶ ἐπομένως οὐδὲν ἀπεφάνθη περὶ τῆς προτέρας διδασκαλίας αὐτῶν ἐν ταῖς προηγηθείσαις συγγραφαῖς των, καὶ μάλιστα ταῖς τοῦ Θεοδορήτου πρὸ τῶν «Διαλλαγῶν» τοῦ 433. Ἀκριβῶς εἰς τὰς προτέρας μόνον συγγραφὰς καὶ εἰς τὴν ἐν αὐταῖς διδασκαλίαν αὐτῶν, καὶ γενικῶς εἰς τὰ παρελθόν τῶν δύο τούτων ἐπισκοπῶν καὶ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν πρὸ τῆς μετὰ τοῦ ἁγίου Κυρίλλου συνδιαλλαγῆς, ἀνεφέρετο ἡ κατὰ κρισιν τῆς Ε' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἐπεὶ περὶ αὐτὸ δὲν εἶχεν ἀσχοληθῆ ἡ Δ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος, καὶ ἐπομένως οὔτε κατακρίνει οὔτε ἐγκρίνει εἶχε αὐτὴ. » (Ἰω. Καρμίρη, μν. ἔ. τ. I, σ. 183).

1. Χρυσ. Παπαδοπούλου, μν. ἔ. σ. 539.

κράν ἐπιρροὴν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Χαλίφου κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δυναστείας τῶν Ὀμαγιδῶν (658-750). Ἐνεκα πάντων τούτων διεκόπησαν αἱ μεταξὺ τῶν Βυζαντινῶν καὶ τῶν Μονοφυσιτῶν σχέσεις καὶ ἐνωτικαὶ συζητήσεις. Τελευταία τις ἐνωτικὴ ἀπόπειρα ἐγένετο βραδύτερον κατὰ τὸν ἰβ' αἰῶνα, ὅτε ὁ αὐτοκράτωρ Μανουὴλ Κομνηνὸς ἐπέδιωξεν ἐκ νέου τὴν ἔνωσιν τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας μετὰ τῆς Ὀρθοδόξου, καὶ πρὸς τοῦτο ἀπέστειλεν εἰς τὴν Συρίαν τὸν φιλόσοφον Θεωριανόν, διεξαγαγόντα ἐν Κεσσούνῳ τὸ 1170 ἐνωτικὰς συζητήσεις, αἵτινες ὅμως οὐδὲν ἐπέτυχον, καθὼς καὶ αἱ ὑπ' αὐτοῦ παραλλήλως καὶ ταυτοχρόνως διεξαχθεῖσαι ἐνωτικαὶ μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας διαπραγματεύσεις. Σημειωτέον τέλος ὅτι καὶ ἡ Ρωσικὴ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία ἔσχε κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας ἐπαφὰς καὶ φιλενωτικὰς συζητήσεις μετὰ τῶν Συροϊακωβιτῶν, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος¹.

1. Βλέπ. «Internat. Kirchl. Zeitschrift» 44 (1954) 32 ἐξ., 156. 45 (1955) 30 ἐξ. 46 (1956) 259. 47 (1957) 165 ἐξ. Σημειωτέον ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη ἤρξατο ἀνεπίσημὸς τις διάλογος μεταξὺ Ὀρθοδόξων καὶ Συροϊακωβιτῶν. Οὕτως ὁ ἀραβο-ορθόδοξος ἱερεὺς τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας Γεώργιος Khodre ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ περιοδικῷ «Al-Noar» 15 (1959) 124-131 ἄρθρον, ἐν τῷ ὁποίῳ γράφει, ὅτι «οἱ Συριάνοι χριστιανοὶ καὶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ οἱ Κόπται δὲν εἶναι Μονοφυσῖται, οὔτε ὁπαδοὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, ὃν ἀναθεματίζουσιν... Εἰς τὴν λειτουργίαν τοῦ Βασιλείου τοῦ Κόπτου εἰσῆχθη ἀπὸ ἐπτὰ αἰῶνων ἡ φράσις τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου περὶ ἐνότητος τῆς ἀνθρωπίνης μετὰ τῆς θείας φύσεως τοῦ Χριστοῦ ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως, ἀτρέπτως καὶ ἀσυγχύτως... Αἱ Ἐκκλησίαι, αἱ μὴ δεχθεῖσαι τὴν ἐν Χαλκηδόνι Σύνοδον, δὲν ὁμολογοῦσι μὲν τὰς δύο ἐν Χριστῷ φύσεις, ἀλλ' οὐσιαστικῶς πιστεύουσιν εἰς τὴν θείαν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ. Αἱ Ἐκκλησίαι αὗται ἀρνοῦνται μὲν τὸν ὄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐμποδίζει αὐτὰς νὰ πιστεύωσιν εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὄρου τούτου τῆς Συνόδου. Ἡ αἰτία τῆς ἀρνήσεως τοῦ ὄρου τούτου ἐκ μέρους τῶν Ἐκκλησιῶν τούτων ἦτο ὁ φόβος μήπως ὁ ὄρος τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἦτο νεστοριανικός, διότι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Λατῖνοι διαροῦσι τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ, ὅταν ὁμιλῶσι περὶ δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἔπραττεν ὁ Νεστόριος». Πρὸς τὸν Γ. Khodre ἔγραψεν ἐπιστολὴν ὁ Πατριάρχης Ἀντιοχείας τῶν Συροϊακωβιτῶν Ἰγνάτιος-Ἰάκωβος Γ', βεβαιῶν, «ὅτι εἴμεθα ἐκ τῶν πρώτων ἐκείνων, οἵτινες ἐπιθυμοῦσι τὴν τοιαύτην ἔνωσιν καὶ ἐργάζονται πρὸς πραγματοποίησιν αὐτῆς. Φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωσι πάντες τὰς παραωχημένας ἀνωφελεῖς συζητήσεις καὶ πολυλογίας περὶ μιᾶς φύσεως καὶ δύο φύσεων, μιᾶς ὁλήσεως καὶ δύο θελήσεως, μιᾶς ἐνεργείας καὶ δύο ἐνεργειῶν, μιᾶς ὑποστάσεως καὶ δύο ὑποστάσεων, οἰκοδομοῦντες τὴν ἔνωσιν ταύτην διὰ τῆς ἐπομένης διατυπώσεως: «Πιστεύομεν, ὅτι ὁ ἐνανθρωπήσας Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι τέλειος ἐν τῇ θεότητι αὐτοῦ καὶ τέλειος ἐν τῇ ἀνθρωπότητι αὐτοῦ. Αὐτὸς ἐποίησε τὰ ὑπερφυσικὰ καὶ μέγιστα θαύματα, παθῶν, σταυρωθεὶς καὶ ταφθεὶς, ἀναστὰς καὶ ἀναληφθεὶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς». Ὅθεν «παρακαλοῦμεν τὸν Θεόν, ὅπως δώσῃ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ τὴν χάριν τῆς ἐνώσεως». Ταυτοχρόνως ὁ αὐτὸς ἀρχηγὸς τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας ἔγραφε τῇ 7.7.1959 καὶ πρὸς τὸν ὀρθόδοξον μητροπολίτην Ἀξώμης Νικόλαον, — «Θέλω νὰ δείξῃ τὸ πνεῦν σήμερον ἐν ταῖς Ἀνατολικαῖς Ἐκκλησίαις διαλλακτικὸν πνεῦμα, οὕτως καὶ αὐτὸς ἐμφορεῖται, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν ἐπαφῶν αὐτοῦ μετὰ Ἱεραρχῶν τῆς ἡμετέρας Ἀντιοχειανῆς Ἐκκλησίας, — τὰ ἐξῆς: «Ἡμεῖς σήμερον θέλομεν, ἵνα πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ ἐνωθῶσι, καὶ δὴ αἱ Ἀνατολικαὶ

Τέλος ἤδη κατὰ τὸν ἰγ' αἰῶνα οἱ Ἰακωβίται, συνεπεία τῆς ἐκ τῶν Σιταύροφοριῶν προελθούσης Φραγκοκρατίας ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν Ῥώμην, μολοντί ἀπορρίπτουσι τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, θεωροῦντες τὸν ἑαυτῶν Πατριάρχην ὡς διάδοχον τοῦ ἀποστόλου Πέτρου ἐπὶ τῆς ἕδρας

Ἐκκλησίας, καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν ἀρχαίαν αἰγλὴν αὐτῶν. Συνεχίζομεν τὰς προσπάθειας ἡμῶν ἐν τῷ πεδίῳ τούτῳ μετὰ τῶν Ἑλληνορθοδόξων ἀδελφῶν ἡμῶν. Χάριν δὲ τῆς ἐνόητος ἄς παραμερίσωμεν πάντες πᾶσαν τὴν ἐν τῷ παρελθόντι πολεμικὴν ὡς πρὸς τὴν μίαν ἢ τὰς δύο φύσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ὑποστάσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ἐνεργείας, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο θελήσεις κτλ., καὶ ἄς προτείνωμεν τὴν ἀποδοχὴν τῆς ἐξῆς διατυπώσεως: «Πιστεύομεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σεσαρκωμένος Θεός, εἶναι τέλειος κατὰ τὴν θεότητα καὶ τέλειος κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, θαύματα ἐπέτελεσε καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἔπαθεν, ἐσταυρώθη καὶ ἀπέθανεν». Κατὰ τὸν Ἀξώμη Νικόλαον, ὁ Πατριάρχης οὗτος «προσπάθει νὰ ἐγκαινιάσῃ τὴν πατριαρχεῖαν αὐτοῦ δι' ἐνωτικῶν ἐνεργειῶν. Ἄλλοτε αἱ προσπάθειαι αὐτοῦ ἐστρέφοντο εἰς τὴν ἔνωσιν τῶν δύο κλάδων τῆς Ἀντιγαλικηδονείου Ἐκκλησίας, τοῦ Κοπτικοῦ καὶ τοῦ Ἰακωβιτικοῦ (Συριακοῦ), ἄλλοτε πάλιν διευρύνων τὴν προοπτικὴν αὐτοῦ ἐπιδιώκει τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἀρμενικῆς Ἐκκλησίας. Εἰς ἐτι εὐρύτερον ὀρίζοντα ἀποβλέπων, συνάπτει ἐνωτικὰς συνομιλίας μετὰ Ἱεραρχῶν τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας (τῆς Ὀρθοδόξου) ἐν Συρίᾳ καὶ Λιβάνῳ. Γίνεται δὲ λόγος τελευταίως περὶ κινήσεως μετὰ τῶν Ἀντιγαλικηδονείων Ἐκκλησιῶν, ἐπὶ σκοπῷ δημιουργίας κοινῆς μετώπου, ἵνα αὐταὶ ἠνωμέναι προέλθωσιν εἰς διαπραγματεύσεις μετὰ τῶν ἡμετέρων ἐπὶ ἀποκαταστάσει τῆς ἀρχαίας ἐνόητος».

Πρὸς τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ εἰρημένου Συροϊακωβίτου Πατριάρχου γραφέντα ἀπηντήσαμεν ἡμεῖς, ὅτι ἡ θεθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ «ἐνωτικὴ βάσις: (πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ σεσαρκωμένος Θεός, εἶναι τέλειος κατὰ τὴν θεότητα κτλ.), εἶναι ἀτελής καὶ ἐλλιπὴς παρὰ ραλλαγῇ τῆς γνωστῆς ἐκθέσεως πίστεως τῶν (Διαλλαγῶν) τοῦ Θεοδορήτου Κύρου, τῆς υἱοθετηθείσης ὑπὸ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ἰωάννου Ἀντιοχείας μετὰ τὴν διακοπὴν τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἐν Ἐφέσῳ. Ἀλλὰ μὴν διὰ τοῦ τρόπου τούτου παρακάμπτεται ἀπλῶς τὸ ἐπίμαχον ζήτημα τοῦ ὑπὸ τῶν ἐπομένων τεσσάρων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ ἰδίως τῆς τετάρτης, συντελεσθέντος δογματικοῦ καθορισμοῦ. Ἡ διαφωνία ὅμως δὲν ἔγκειται εἰς τὰ δεδομένα ἐν τῇ Γ' Οἰκουμενικῇ Συνόδῳ, ἀλλ' εἰς τὸ περίφημον «Δόγμα τῆς Χαλικηδόνος», ἐφ' οὗ ἀπαραίτητως δεόν νὰ ἐπέλθῃ συμφωνία, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἔνωσις. Ἐπειτα ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας γράφει: (χάριν τῆς ἐνόητος ἄς παραμερίσωμεν πάντες πᾶσαν τὴν ἐν τῷ παρελθόντι πολεμικὴν ὡς πρὸς τὴν μίαν ἢ τὰς δύο φύσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ὑποστάσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ἐνεργείας, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο θελήσεις κ.λ.π.). Συμφωνοῦμεν βεβαίως καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἐπιβάλλεται (χάριν τῆς ἐνόητος νὰ παραμερίσωμεν πᾶσαν πολεμικὴν), ἀλλ' ὄχι ὅμως καὶ πᾶσαν σοβαρὰν δογματικὴν συζήτησιν «ὡς πρὸς τὴν μίαν ἢ τὰς δύο φύσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ὑποστάσεις, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο ἐνεργείας, τὴν μίαν ἢ τὰς δύο θελήσεις», διότι μόνον ἐὰν ἐπέλθῃ ἐπὶ τῶν θεμελιωδῶν τούτων δογμάτων συμφωνία ἀμφοτέρωθεν καὶ δογματικὴ ἐνόητος, τότε θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐπακολουθήσῃ καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐνόητος. Ἄνευ τῆς πρώτης εἶναι ἀδιανόητος καὶ πάντῃ ἀδύνατος ἡ δευτέρα. Τὴν ἀρχὴν ταύτην, μαρτυρομένην ὑπὸ τῆς ἀρχαίας κοινῆς ἐκκλησιαστικῆς Παραδόσεως, ἐτόνισε πολλὰκις ὁ Ὀρθόδοξος Καθολικὸς Ἐκκλησιακὸς καὶ ἐπ' ἐσχάτων ἐν διαφόροις συνεδρίοις τῆς Οἰκουμενικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κινήσεως». (Βλέπ. σχετικὰ ἄρθρα μητροπολίτου Ἀξώμης Νικολάου καὶ Ἰω. Καρμίρη, ἐν «Ἐκκλησία» 36 (1959) 370/1, 169 ἐξ.).

τῆς Ἀντιοχείας¹, καὶ διεξήγαγον μετ' αὐτῆς ἐνωτικὰς διαπραγματεύσεις, αἵτινες ὅμως δὲν ἐπέτυχον ἀξιόλογόν τι θετικὸν ἀποτέλεσμα. Ἀλλὰ παρὰ ταῦτα βραδύτερον ὀλίγαι χιλιάδες Ἰακωβιτῶν ἠνώθησαν μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἥτις ἔδρουσε κατὰ τὸν ἰζ' αἰῶνα καὶ Οὐνιτικὸν Πατριαρχεῖον τῶν Σύρων, τὸ ὁποῖον, ἀφοῦ ὑπέστη διώξεις ἐκ μέρους τῶν Ἰακωβιτῶν καὶ παρέμεινεν ἐν χηρείᾳ ἀπὸ τοῦ 1706-1783, ἐνομιμοποιήθη τέλος διὰ Τουρκικοῦ φερμανίου τὸ 1830 καὶ διὰ προσηλυτισμοῦ ἐπολλαπλασίασε τοὺς ὁπαδούς του, ἀνερχομένους νῦν εἰς 76.000 περίπου². Ὅμοίως πολλοὶ Ἰακωβίται διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἠσπάσθησαν τὸν Ἰσλαμισμόν. Ὑπ' αὐτῶν δὲ ἐπραγματοποιήθη, ἀρχομένης τῆς β' χιλιετηρίδος, καὶ ἀξιόλογος πνευματικὴ ἀνάπτυξις τῶν Συροϊακωβιτῶν, χαρακτηρισθεῖσα ὡς «Συριακὴ ἀναγέννησις»³. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἰδ' αἰῶνος ἤρξατο ἡ παρακμὴ τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας, συνεπείᾳ τῆς ἐξωτερικῆς καταπίεσεως τῶν Μογγόλων καὶ τῶν Τούρκων καὶ τῆς ἐσωτερικῆς διασπάσεως τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἱεραρχίας ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τοῦ παρόντος, κατὰ τὴν ἀνωτέρω μνημονευθεῖσαν στατιστικὴν⁴, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπανταχοῦ Συροϊακωβιτῶν ὑπολογίζεται περίπου εἰς 140.000 ἐν συνόλῳ, ὑπὸ τὸν Συροϊακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας Ἰγνάτιον ΑΘ' — Ἰάκωβον Γ', ἥτοι 55.000 ὑπὸ τρεῖς ἐπίσκοπὸς ἐν τῇ δυτικῇ Συρίᾳ, 20.000 ὑπὸ τρεῖς ἐπίσκοπὸς ἐν τῷ Ἰράκῳ καὶ ὑπὸ μίαν ἐπίσκοπὸν ἐν τῇ Ἰορδανίᾳ καὶ τῷ Λιβάνῳ, 35.000 ὑπὸ τρεῖς ἐπίσκοπὸς ἐν τῇ Τουρίᾳ, 25.000 ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ καὶ 3.000 ἐν τῇ Νοτίῳ Ἀμερικῇ.

Ἡ Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ δογματικῆς ἐπόψεως ἐμμένει γενικῶς, ὡς προείπομεν, ἐν τῇ πίστει τῶν τριῶν πρώτων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀπορρίπτουσα τὰς ἐπομένας τέσσαρας Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν, πρὸ πάντων δὲ τὴν περὶ ὑποστατικῆς ἐνώσεως τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων διδασκαλίαν τῆς Δ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἥτις κατέστη σημεῖον ἀντιλεγόμενον γενικῶς παρὰ τοῖς Μονοφυσίταις⁵. Ἐξ ἄλλου ἀπορ-

1. Βλέπ. *Primaute d' après les Monophysites, en Dictionnaire de Théologie catholique*, ὑπὸ Α. Vacant et E. Mangenot, τ. XIII, 283/92. 351/6.

2. Βλέπ. W. de Vries, *Dreihundert Jahre syrisch-katholische Hierarchie*, ἐν «*Ostkirchliche Studien*» 5 (1956) 137-157. Τοῦ αὐτοῦ, *Der selige Papst Innozenz XI und die Christen des Nahen Ostens*, ἐν «*Orientalia Christiana Periodica*» 23 (1957) 33-57.

3. Βλέπ. B. Spuler, μν. ἔ. σ. 85-86. — *Handbuch der Orientalistik*, Bd. III/2-3, σ. 196-203.

4. *Altkatholisches Jahrbuch* 1964, Bonn 1964, σ. 95.

5. Ο R. J a n i n, μν. ἔ. σ. 461/2, παρατηρεῖ ὁρθῶς, ὅτι «des premiers docteurs n' étaient monophysites qu' en paroles, leur formule empruntée à saint Cyrille s' expliquant parfaitement dans un sens catholique. Actuellement, les Jacobites répètent la même formule, sans la comprendre, le plus souvent. Il en est cependant qui affirment que la nature humaine a été absorbée par la nature divine, mais ils sont incapables d' expliquer comment, ou de répondre aux objections que présente cette doctrine. On ne sait donc pas jusqu' à quel point ils méritent l' epithète de monophysites qu' on leur donne ordinairement».

ρίπτει τὸ Filioque, τὸ καθαρτήριον πῦρ, τὸ πρωτεῖον καὶ τὸ ἀλάθητον τοῦ Πάπα, τὴν λατινικὴν περὶ ἱκανοποιήσεως διδασκαλίαν, ὡς καὶ τὰς προτεσταντικὰς καινοτομίας καὶ νεοδιδασκαλίας γενικῶς. Ἐν τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ προσέθεσε τὴν μονοφυσιτικὴν φράσιν «ὁ δι' ἡμᾶς σταυρωθεὶς», ὡς εἶδομεν. Ὡς πρὸς δὲ τὸν ἀριθμὸν τῶν Μυστηρίων σήμερον δέχεται γενικῶς τὰ ἑπτὰ ὀρθόδοξα Μυστήρια, ἀλλὰ παλαιότερον δὲν ἀνεγνώριζε τὸν γάμον ὡς μυστήριον, ἐνῶ τούναντίον ἀνεγνώριζεν ὡς τοιοῦτον τὴν μοναχικὴν κουράν καὶ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Τὴν πρώτην ἀρίθμησην τῶν μυστηρίων παρὰ τοῖς Ἰακωβίταις παρέχει ὁ Bar Hebraeus (1226-1286), μνημονεύων πέντε Μυστήρια: τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, τὴν ἱερωσύνην καὶ τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν. Τὸ βάπτισμα τελοῦσιν οἱ Ἰακωβῖται διὰ τριττῆς καταδύσεως, ἀναγνωρίζουσιν ὅμως καὶ τὸ βάπτισμα τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν, πλὴν τοῦ προτεσταντικοῦ, ἅτε μὴ τελουμένου ὑπὸ ἱερέως. Εἰς ἕξαιρετικὰς ὅμως περιπτώσεις ἀναγνωρίζουσι καὶ τοῦτο ὡς βάπτισμα ἀνάγκης διὰ λαϊκοῦ, ὡς καὶ τὸ δι' ἐπιχύσεως βάπτισμα. Τὸ δὲ χρίσμα τελοῦσιν εὐθύς μετὰ τὸ βάπτισμα διὰ μύρου, παρασκευαζομένου ὑπὸ τοῦ ἑαυτῶν Πατριάρχου δι' ἐλαίου ἐξ ἐλαίας. Τὴν παρὰ τοῖς Κόπταις καὶ τοῖς Ἀβησσουοῖς περιτομὴν ἀγνοοῦσιν οἱ Ἰακωβῖται. Τὴν θείαν Εὐχαριστίαν δὲ τελοῦσι δι' ἐνζύμου ἄρτου μετ' ἐλαίου καὶ ἄλατος, ἀναμιγνύοντες ταῦτα καὶ μεθ' ὕδατος, ἐπὶ πλέον δὲ δέχονται τὴν μεταβολὴν τῶν εἰδῶν διὰ τῆς ἐπικλήσεως, ὡς καὶ τὴν μετάδοσιν τοῖς πιστοῖς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν εἰδῶν. Τέλος ἀναγνωρίζουσι καὶ τὰ ὑπόλοιπα Μυστήρια καὶ τελοῦσιν αὐτὰ σήμερον, ὅπως καὶ οἱ Ὀρθόδοξοι¹. Σημειωτέον ὅτι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τελοῦσι δι' ἐνὸς δακτύλου πρὸς δὴλωσιν τῆς μιᾶς φύσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐν τῇ θείᾳ Λατρείᾳ γενικῶς οἱ Συροϊακωβῖται προσεγγίζουσι πρὸς τοὺς Ὀρθοδόξους. Πρὸς τούτοις ἡ Συροϊακωβιτικὴ Ἐκκλησία ἐκλέγει τοὺς ἐπισκόπους τῆς διὰ κλήρου ἐκ τριῶν ὑποψηφίων καὶ χρησιμοποιεῖ ἐν τῇ λατρείᾳ τὴν ἀρχαίαν συριακὴν γλῶσσαν, ἐν ἣ ἐγράφησαν καὶ ἀξιόλογα θεολογικὰ μονοφυσιτικὰ συγγράμματα². Ὁ μονοφυσίτης Πατριάρχης τῶν Συροϊακωβιτῶν φέρει τὸν τίτλον («Ἀντιοχείας», ἀλλὰ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πολλακίς, ὡς ἐλέχθη, ἠλλάξεν ἔδραν, ὡς π.χ. ἐν Ἀλέπιῳ, Ἐδέσῳ, Ἀμιδίῳ, Χαράν, Ρακά, Μελιτινῇ, Μαρδίν, Χιμς, Δαμασκῷ κλπ.³, ἔσχε δὲ ἀπ' ἀρχῆς ὑφ' ἑαυτὸν ἱκανοὺς ἐπισκόπους, χωρεπι-

1. Βλέπ. περὶ τῶν Μυστηρίων γενικῶς παρὰ τοῖς Ἰακωβίταις W. de Vries, *Sakramententheologie bei den syrischen Monophysiten*, Rom 1940. Τοῦ αὐτοῦ, *Der Kirchenbegriff der von Rom getrennten Syrer*, Rom 1955. M. Jugie, *Theologia dogmatica Christianorum orientalium*, τ. V: *De Theologia dogmatica Nestorianorum et Monophysitarum*, Paris 1935, σ. 636-757.

2. Βλέπ. B. Spuler, *Handbuch der Orientalistik*, τ. III, 2/3, σ. 168-204.

3. Συροϊακωβῖται μονοφυσίται Πατριάρχαι ἐγένοντο οἱ ἐπόμενοι: Κατὰ τὸν στ' αἰῶνα: Σεβήρος, Σέργιος, Παῦλος, Πέτρος Α', Ἰουλιανὸς Α'. Κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα: Ἀ-

σκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους καὶ περιοδευτάς, ὡς καὶ πολυαριθμοὺς μοναχοὺς, καθ' ὅσον παρὰ τοῖς Ἰακωβίταις ἤκμασεν ὁ μοναχικὸς βίος, ἀγωνισθεὶς ἐνεργῶς ὑπὲρ τοῦ Μονοφυσιτισμοῦ, ὡς ἄλλως τε συνέβη καὶ τὸ ἀντίθετον ἐκ μέρους τῶν Ὀρθοδόξων μοναχῶν¹. Ὁμοίως ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἔσκουσαν καὶ σημαίνοντες λαϊκοὶ καὶ γενικῶς ἡ θέσις τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου ἐν τῇ Συροϊακωβιτικῇ Ἐκκλησίᾳ ἦτο καὶ εἶναι σημαντικῆ².

4. Μαλαμπαρική Ἐκκλησία *

Οὐγάτηρ τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας τυγχάνει ἡ ἐν νοτίῳ Ἰνδίᾳ Μαλαμπαρική Ἐκκλησία, ἀνήκουσα οὕτω καὶ αὕτη εἰς τὸν Ἰακωβιτικὸν τύπον τοῦ ἀρχαίου Μονοφυσιτισμοῦ.

Θανάσιος Α', Ἰωάννης Α', Θεόδωρος, Σεβήρος, Ἀθανάσιος Β', Ἰουλιανὸς Β'. Κατὰ τὸν ἠ' αἰῶνα: Ἡλίας Α', Ἀθανάσιος Γ', Ἰωάννης Β', Ἀθανάσιος Δ', Γεώργιος Α', Ἰωσήφ. Κατὰ τὸν θ' αἰῶνα: Κυριακός, Διονύσιος Α', Ἰωάννης Γ', Ἰγνάτιος Α', Θεοδόσιος. Κατὰ τὸν ι' αἰῶνα: Διονύσιος Β', Ἰωάννης Δ', Βασίλειος Α', Ἰωάννης Ε', Ἰωάννης ΣΤ', Διονύσιος Γ', Ἀβραάμ, Ἰωάννης Ζ', Ἀθανάσιος Ε'. Κατὰ τὸν ια' αἰῶνα: Ἰωάννης Η', Διονύσιος Δ', Ἰωάννης Θ', Ἀθανάσιος ΣΤ', Ἰωάννης Ι', Βασίλειος Β', Ἰωάννης ΙΑ', Διονύσιος Ε', Ἰωάννης ΙΒ', Διονύσιος ΣΤ'. Κατὰ τὸν ιβ' αἰῶνα: Ἀθανάσιος Ζ', Ἰωάννης ΙΓ', Ἀθανάσιος Η', Μιχαὴλ Α'. Κατὰ τὸν ιγ' αἰῶνα: Ἀθανάσιος Θ', Μιχαὴλ Β', Ἰωάννης ΙΔ', Ἰγνάτιος Β', Διονύσιος Ζ', Ἰωάννης ΙΕ', Ἰγνάτιος Γ', Ἰγνάτιος Δ', Κωνσταντῖνος. Κατὰ τὸν ιδ' αἰῶνα: Μιχαὴλ Γ', Μιχαὴλ Δ', Βασίλειος Γ', Ἰγνάτιος Ε', Ἰγνάτιος ΣΤ', Ἰγνάτιος Ζ', Ἰγνάτιος Η', Σάββας, Ὡσηέ. Κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα: Φιλόξενος Β', Βασίλειος Δ', Ἰγνάτιος Θ', Ἰγνάτιος Ι', Ἰγνάτιος ΙΑ', Masud, Ἐνώχ, Κούμας, Ὡσηέ, Aziz, Ἰγνάτιος ΙΒ'. Κατὰ τὸν ιστ' αἰῶνα: Ἰγνάτιος ΙΓ'—ΙΘ'. Κατὰ τὸν ιζ' αἰῶνα: Ἰγνάτιος Κ'—Ἰγνάτιος ΚΔ'. Κατὰ τὸν ιη' αἰῶνα: Ἰγνάτιος ΚΕ'—Ἰγνάτιος ΚΘ'. Κατὰ τὸν ιθ' αἰῶνα: Ἰγνάτιος Λ'—Ἰγνάτιος ΛΕ'. Κατὰ τὸν κ' αἰῶνα: Ἰγνάτιος ΛΣΤ', Abd Allah Β' (1906-1915), Ἰγνάτιος ΛΖ', Ἡλίας Γ' (1917-1932), Ἰγνάτιος ΛΗ', Εὐφραῖμ Bar Sauma (1933-1957), Ἰγνάτιος ΛΘ'—Ἰάκωβος Γ' (ἀπὸ 1957 ἐξ.). (Βλέπ. Β. S p u l e r, Die Morgenlōndischen Kirchen, σ. 212-215).

1. H. B a c h t, Die Rolle des orientalischen Mōnchtums in den Kirchenpolitischen Auseinandersetzungen um Chalkedon (431-519), ἐν Das Konzil von Chalkedon, τ. II, σ. 193-314. P. K r ũ g e r, Das syrisch-monophysitische Mōnchtum..., ἐν «Orientalia Christ. Period.» 4 (1938)5-46.

2. Πρβλ. R. J a n i n, μν. ξ. σ. 461: «En 1913-1914, les laïques ont obtenu la création d' une Assemblée nationale qui doit participer au gouvernement de l' Église, comme cela se pratique dans presque toutes les Églises séparées».

* Βιβλιογραφία: Α. Ἀρβανίτου, Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Συριακὴ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ, Ἀθῆναι 1962. W. L. B r o w n, The Indian Christians of St. Thomas. An account of the ancient Syrian Church of Malabar, Cambridge 1956. J. C h a r p e n t i e r, St. Thomas the Apostle and India, Uppsala 1927. E. R. H a m b y e, The Syrian Jacobites in India, ἐν «Eastern Churches Quarterly» XI/3 (1955) 115-129. Τοῦ αὐτοῦ, Le baptême dans les églises syriennes de l' Inde, ἐν «L' Orient Syrien» I/3 (1956) 255/66. H. S. J. H e r a s,

Ἡ πρώτη διάδοσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς νότιον Ἰνδίαν καλύπτεται ὑπὸ σκοτόυς. Κατὰ τὰς ἀποκρύφους «Πράξεις τοῦ ἁγίου καὶ ἀποστόλου Θωμᾶ», γραφείσας τὸν γ' αἰῶνα, πρῶτος κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον ἐν Ἰνδία εἶναι ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς, ἔνεκεν δὲ τούτου οἱ Ἰνδοὶ χριστιανοὶ ὀνομάζονται «χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ»¹, ἑορτάσαντες μάλιστα τὸ 1952 μεγαλοπρεπῶς τὴν 1900ῆν ἐπέτειον τοῦ γεγονότος τούτου. Εὐλαβῆς τοπικῆ παράδοσις βεβαιοῦ, ὅτι ὁ Ἀπόστολος, κηρύξας τὸ Εὐαγγέλιον εἰς Παρθίαν, Ἀνατολικὴν Συρίαν καὶ Μεσοποταμίαν, ἔφθασε μέχρις Ἰνδίας, ἐν ᾗ διέδωκε τὸν Χριστιανισμὸν καὶ ὑπέστη μαρτυρικὸν θάνατον καὶ ἐτάφη πλησίον τοῦ Μαδράς², δεικνυόμενον ἔτι καὶ νῦν τοῦ τόπου τοῦ μαρτυρίου καὶ τοῦ τάφου αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡ νεωτέρα

The two Apostles of India, Bombay 1944. Παντελεήμονος Καρανικόλα Οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Μαλαμπάρ, Ἀθῆναι 1953. F. E. Keay, A History of the Syrian Church in India, Madras 1938. K. K. Kuruvalla, The History of the Mar-Thoma Church, Madras 1951. Μαξιμίμου Σάρδεων, Ἡ ἐν Μαλαμπάρ τῶν Ἰνδιῶν Συριακῆ Ἐκκλησία, Κωνσταντινούπολις 1955. J. C. Panjikaran, Christianity in Malabar, with special reference to the St. Thomas Christians of the Syro-Malabar Rite, ἐν «Orientalia Christiana», τ. VI/2 (1926). E. M. Philip, The Indian Church of St. Thomas, Nagarkovil 1950. P. Placid, Les Syriens du Malabar, ἐν «L' Orient Syrien» I/4 (1956) 376-424. A. Raes, An explanation of the Syro-Malabarese holy Mass, Kottayam 1958. G. Schurhammer, The Malabar Church and Rome, Kerala 1932. P. Thomas, Christians and Christianity in India and Pakistan. A general Survey of the Progress of Christianity in India from Apostolic times to the present day. London 1954. E. Tisserant, Eglise Syro-Malabare, ἄρθρον ἐν Dictionnaire de Théologie catholiques, τ. XIV/2 (1941) 3089-3162. Τοῦ αὐτοῦ, Eastern Christianity in India. A History of the Syro-Malabar Church from the earliest time to the present day. London-N. York-Toronto 1957. A. Vāth, Der hl. Thomas, der Apostel Indiens. Eine Untersuchung über den hist. Gehalt des Thomas-Legende, ἔκδ. 2, Aachen 1925. P. Verghese, The ancient Syrian Church of India, ἐν «The Ecumenical Review» 13 (1961) 281-6. N. M. Zernov, The Christian East. The Eastern Orthodox Church and Indian Christianity. Delhi-Madras-Lahore 1956.

1. Βλέπ. Μαξιμίμου Σάρδεων, Ἡ ἐν Μαλαμπάρ τῶν Ἰνδιῶν Συριακῆ Ἐκκλησία, Κωνσταντινούπολις 1955, σ. 6 ἐξ. Ἄ. Ἀρβανιτιόου, Ὁ ἀπόστολος Θωμᾶς καὶ ἡ Συριακῆ Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ, Ἀθῆναι 1962, σ. 27 ἐξ.

2. Κατ' αὐτὰς ὁ διεθνῆς τύπος ἀνέγραψε τὴν εἰδησιν, ὅτι, «ὡς ἀνεκοίνωσεν ἡ Ἐκκλησία τῶν «Συρορθόδοξων» Βομβάης, ἐντὸς τῶν ἡμερῶν τὰ ἱερὰ λείψανα τοῦ Ἀποστόλου Θωμᾶ, ὁ ὁποῖος τὸ 52 μ.Χ. ἱδρυσεν τὴν «Συρορθόδοξον» Ἐκκλησίαν εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς νοτίου Ἰνδίας, παρὰ τὴν Κεράλα, πρόκειται νὰ μεταφερθῶσιν ἀπὸ τῆς Δαμασκοῦ εἰς τὴν Βομβάην. Τὰ λείψανα αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἀνεκαλύφθησαν ἐσχάτως, ἀποτελοῦσι δῶρον πρὸς τὴν Ἰνδίαν τοῦ Πατριάρχου Ἀντιοχείας... Ὡς ἀνεκοίνωσεν ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Σύρων, ὁ ἅγιος Θωμᾶς ἀπεβιβάσθη εἰς τὸν λιμένα Μουζιρί, παρὰ τὸ Κοχίν, εἰς τὴν Κεράλα, καὶ ἱδρυσεν ἐπτα ἔκκλησιαι. Οἱ Σύροι χριστιανοί, ἐν ἑκατομύριον σήμερον, ἦσαν κυρίως ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν Κεράλα. Εἶναι δὲ ἀπόγονοι ἐκεῖνων, οἵτινες προσηλυτίσθησαν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν ὑπὸ τοῦ ἁγίου Θωμᾶ. («Καθημερινῆ» 10.3.1965, σ. 5).

ἔρευνα, ἀδυνατοῦσα νὰ ἀνεύρη ἀδιαφιλονίκητα περὶ τούτου ἱστορικά στοιχεῖα, ἀποκλίνει μᾶλλον εἰς τὴν ἐκδοχὴν τῆς μετὰ ταῦτα διαδόσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς νότιον Ἰνδῖαν ὑπὸ Σύρων χριστιανῶν ἐμπόρων καὶ ἱεραποστόλων, ἐξηγουμένης ἐντεῦθεν καὶ τῆς ἐπικρατήσεως ἐκεῖσε τοῦ Νεστοριανισμοῦ μετὰ τῆς συριακῆς γλώσσης ὡς λειτουργικῆς. Καθ' ἡμᾶς ὅμως δὲν πρέπει νὰ θεωρῆται καὶ ὡς ὅλος ἀβάσιμος ἡ περὶ τοῦ ἀποστόλου Θωμᾶ τόσο βαθεῖα καὶ ζῶσα διὰ μέσου δύο χιλιετηρίδων τοπικὴ παράδοσις, ἥτις μαρτυρεῖται καὶ ὑφ' ἱκανῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ ὑπὸ νεωτέρων ἀρχαιολογικῶν ἀνασκαφῶν, ἐπιβεβαιουσῶν ἐμμέσως τὴν ἀκριβείαν τοῦ πυρῆνος τοῦλάχιστον τῶν ψευδεπιγράφων Πράξεων τοῦ Θωμᾶ. Πάντως τοπικαὶ ὁμοίως παραδόσεις μαρτυροῦσιν, ὅτι αἱ ἀπὸ τοῦ δ' αἰῶνος «διαδοχικαὶ μεταναστεύσεις εἰς Ἰνδίας χριστιανῶν ἐκ τῆς Περσίας εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν σύσφιγξιν τῶν δεσμῶν τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰνδιῶν μετὰ τοῦ (νεστοριανικοῦ) Πατριαρχείου τῆς Σελευκείας—Κτησιφῶντος. Ἄλλ' οἱ νέοι ἄποικοι συντόμως ἀφωμοιώθησαν ὑπὸ τοῦ ὄγκου τῶν γηγενῶν χριστιανῶν. Οὕτως οἱ ὑφιστάμενοι ἐμπορικοὶ δεσμοὶ μεταξὺ Συρίας καὶ Ἰνδιῶν ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐνισχυθέντες διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Μαλαμπάρ διὰ τῶν ἐκ τῆς Συρίας καὶ Περσίας προερχομένων προσφύγων χριστιανῶν, συνέσφιγγαν ἔτι μᾶλλον καὶ ἐδημιούργησαν ἄμεσον τὸν σύνδεσμον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἰνδιῶν μετὰ τῆς Συριακῆς Ἐκκλησίας»¹. Ἐντεῦθεν καὶ ὁ Συροχαλδαῖος Νεστοριανὸς Πατριάρχης ἀπέστειλεν ἐπὶ αἰῶνας Νεστοριανὸν ἐπίσκοπον πρὸς διαποίμανσιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Μαλαμπάρ. Οὕτως ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἐγένετο Νεστοριανικὴ καὶ ὑπήγετο ὑπὸ τὸν Πατριάρχην Σελευκείας—Κτησιφῶντος ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας, ἥτοι ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ ε' αἰῶνος μέχρι τῆς περὶ τὸ τέλος τοῦ ιε' αἰῶνος Πορτογαλικῆς κατοχῆς τῆς χώρας. Ἐκτοτε ἐπὶ ἓνα καὶ ἥμισυ περίπου αἰῶνα περιήχθησαν οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ εἰς κοινωσίαν μετὰ τῆς Ῥώμης μέσῳ τῆς λατινικῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῆς Γοα καὶ διὰ τῆς βίας τῶν κατακτητῶν τῆς χώρας Πορτογάλων.

Ὡς γνωστόν, ἡ Ῥωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία ἤδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1122 καὶ ἐντεῦθεν κατέβαλε συντόνους προσπαθείας πρὸς προσέλευσιν τῶν Χριστιανῶν τοῦ Θωμᾶ εἰς τὸν Ῥωμαιοκαθολικισμόν, ἀλλ' ἄνευ ἀξιολόγων ἐπιτυχιῶν. Μόλις δὲ κατὰ τὸν ιστ' αἰῶνα ἐχρησιμοποίησε τοὺς Πορτογάλους κατακτητὰς τοῦ Μαλαμπάρ, ὅπως διὰ τῆς βίας ἐπιβάλλῃ τὴν ἔνωσιν τῶν Χριστιανῶν τοῦ Θωμᾶ μετὰ τῆς Ῥώμης. Ἰδίως ὁ λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Ἀλέξιος Menezes συνεκάλεσε σύνοδον τὸ 1599 ἐν Diamper καὶ ἐξηνάγκασε τοὺς Χριστιανούς τοῦ Θωμᾶ νὰ ἀρνηθῶσι τὸν Νεστοριανισμόν καὶ νὰ δεχθῶσι τὰ λατινικὰ δόγματα καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ἐπιβαλὼν ἰδίως τὰς

1. Α. Ἀρβανίτου, αὐτόθι σ. 109/10.

διατάξεις τῆς Τριδεντινῆς συνόδου καὶ ἐπιτυχῶν πάσῃ μηχανῇ τὸν ἐκλατινισμόν σχεδὸν αὐτῶν¹. Ἀλλὰ τοῦτο προὐκάλεσε τοσαύτην ἀντίδρασιν, ὥστε μετὰ ἡμῖσι αἰῶνα «ἐκ τῶν 200.000 Χριστιανῶν τοῦ Θωμᾶ μόνον 400 παρέμειναν πιστοὶ εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν»², ἕως ὅτου τὸ 1665 ἐγένοντο οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ Ἰακωβίται. Βραδύτερον ὅμως κατῶρθωσαν οἱ Καρμηλίται μοναχοὶ νὰ ἐπαναφέρωσι πολλοὺς ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν, οἵτινες μετὰ ταῦτα ἐπολλαπλασιάσθησαν, ὥστε τὸ 1921 ἠριθμοῦντο, κατὰ τὸν Janin, εἰς 447.488³.

Ἀλλὰ τὸ 1665 ὁ Ἰακωβίτης Πατριάρχης Ἀντιοχείας ἀπέστειλεν εἰς νότιον Ἰνδίαν τὸν μονοφυσίτην ἐπίσκοπον Γρηγόριον, ὅστις κατῶρθωσε νὰ διαδώσῃ ἐκεῖ τὸν Μονοφυσισμὸν, ἀναγνωρισθείσης τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀντιοχείας ὡς «κεφαλῆς καὶ μητρὸς τῆς οἰκουμένης»! Τὸ ἔργον τοῦτο συνεπληρώθη ταχέως καὶ ὑπ' ἄλλων συροϊακωβιτῶν κληρικῶν, οὕτω δὲ ἡ ἀρχικὴ Νεστοριανικὴ Ἐκκλησία τῶν νοτίων Ἰνδιῶν, ἀφοῦ διῆλθε διὰ Ρώμης ἐπὶ βραχὺ σχετικῶς χρονικὸν διάστημα, μετετρέπη εἰς Ἰακωβιτικὴν, ἐργασθέντος ἀποτελεσματικῶς πρὸς τοῦτο ἰδίως τοῦ ἀφιχθέντος τὸ 1685 εἰς Μαλαμπάρ συροϊακωβίτου ἐπισκόπου Ἰωάννου, ὅστις μάλιστα ἀπέρριψε καὶ τὴν Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικὴν Σύνοδον. Ἐκτοτε ἡ Ἰακωβιτικὴ αὕτη Ἐκκλησία ἔσχε μέχρι τοῦ 19^{ου} αἰῶνος ἡρεμον ἐξέλιξιν, διακοπεῖσαν τὸ 1816 διὰ

1. «So wurde die altehrwürdige Thomas Kirche über Nacht in eine lateinische Kirche verwandelt. Mag Menezes auch manche notwendige Reform verlangt haben, so bedeutete sein Reform—und Unionswerk doch die Zerstörung von kirchlichen Überlieferungen, die ebenso alt oder älter waren als die von ihm eingeführten römischen Formen. Nicht mit Unrecht hat ein protestantischer Historiker der Thomaschristen diese gewaltsame Union mit dem Wort des Tacitus gekennzeichnet: «Solitudinem faciunt, pacem appellant». Aber auch römisch-katholische und mit Rom unierte östliche Theologen, von Assemani angefangen bis auf Prinz von Sachsen und Korolewski, haben entschieden Kritik an dieser Latinisierungsmethode geübt». (F. Heiler, Urkirche und Ostkirche, München 1937, σ. 533/4).

2. Αὐτόθι, σ. 537.

3. R. Janin, μν. ξ. σ. 528. Σήμερον οἱ παλαιοὶ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ μετὰ νέων προσηλύτων ἀνήκουσιν εἰς πλείονας χριστιανικὰς Ἐκκλησίας, αἵτινες εἶναι αἱ ἑξῆς: ἡ Μαλαμπαρακὴ Οὐνιτικὴ καὶ ἡ Λατινικὴ Ἐκκλησία, ἀριθμοῦσαι ὁμοῦ 1.125.250 ἐν συνόλῳ πιστοῦς, ἡ περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος Μαλαμπαρακὴ Ἰακωβιτικὴ Ἐκκλησία μὲ 800.000 ὡς ἔγγιστα πιστοῦς, ἡ προτεσταντίζουσα Ἐκκλησία τοῦ Mar Thomas μὲ 205.000 περίπου, ἡ Ἠνωμένη Ἐκκλησία τῆς νοτίου Ἰνδίας μὲ 113.857, ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία μὲ 88.217, ὁ Στρατὸς τῆς σωτηρίας μὲ 49.755, τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας Νεστοριανικῆς Ἐκκλησίας μὲ 15.000 περίπου, ὡς καὶ ἄλλοι χριστιανοὶ διαφόρων χριστιανικῶν δογμάτων, ὑπολογιζόμενοι εἰς 127.000. (Βλέπ. B. Spuler, μν. ξ. σ. 120/1. R. Janin, μν. ξ. σ. 522 ἐξ. Μαξιμου Σάρδεων, μν. ξ. σ. 5). Σημειωτέον ὅτι τὸ 1947 ἐπραγματοποιήθη ἔνωσις τῶν κυριωτέρων Προτεσταντικῶν Ὁμολογιῶν, ἧτοι τῆς Ἀγγλικανικῆς, Προτεσταντικῆς, Μεθοδιστικῆς καὶ Κογκρεγκασιοναλιστικῆς, εἰς τὴν οὕτως ἀποκληθεῖσαν «Ἐκκλησίαν τῆς νοτίου Ἰνδίας» (South Indian scheme).

τῶν μεταρρυθμιστικῶν ἐνεργειῶν τῆς «Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱεραποστολικῆς Ἑταιρείας», ἥτις διὰ τῆς διαδόσεως προτεσταντικῶν ἰδεῶν προὐκάλεσε σχίσμα ἐν αὐτῇ, σχηματισθείσης τῆς οὕτως ἀποκληθείσης «Mar Thoma Syrian Church of Malabar». Ὁμοίως τὸ 1861 ἡ αὐτὴ Ἀγγλικανικὴ Ἱεραποστολικὴ Ἑταιρεία ἱδρυσεν ἱερατικὸν σεμινάριον πρὸς μόρφωσιν τοῦ κλήρου, διαθέσασα πρὸς τοῦτο τέσσαρας Ἀγγλικανοὺς κληρικούς, οἵτινες ἕμως διὰ προπαγάνδας καὶ προσηλυτισμοῦ ἐπέτυχον τὴν ἱδρυσιν Ἀγγλικανικῆς κοινότητος ἐν Μαλαμπάρ, τὰ μέλη τῆς ὁποίας (Anglo—Syrians Christians) χρησιμοποιοῦσι καὶ τὴν Ἀγγλικανικὴν Λειτουργίαν¹. Τέλος ἡ Μαλαμπαρακὴ Ἰακωβιτικὴ Ἐκκλησία, μετὰ πολλὰς ἐσωτερικὰς κρίσεις καὶ μακροχρονίους δικαστικοὺς ἀγῶνας, ὡς καὶ ἀντιθέσεις καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Συροϊακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας, ἐπέτυχε τὸ 1955 νὰ ἀποκτήσῃ πλήρη αὐτονομίαν ὑπὸ ἴδιον ἰθαγενῆ Καθολικόν, τὸν ὁποῖον ἀνεγνώρισε τὸ 1958 καὶ ὁ ῥηθεὶς Συροϊακωβίτης Πατριάρχης. Οὕτως ἐνωθειῶν τῶν ὑφισταμένων δύο μεριδῶν², ἦτοι τῶν ἑπαδῶν τοῦ Μαλαμπαρανοῦ Καθολικοῦ καὶ τῶν τοῦ Συροϊακωβίτου Πατριάρχου, (τῆς ἐνώσεως ἐπισφραγισθείσης διὰ κοινῆς θείας Λειτουργίας τῇ 16.12.1958 ἐν Kottayam), ἀπετέλεσαν τὴν ἡνωμένην νῦν Μαλαμπαρακὴν Ἰακωβιτικὴν Ἐκκλησίαν, ἀριθμοῦσαν, ὡς ἐλέχθη, περὶ τὰς 800.000 πιστοὺς, ὑπὸ τὸν Καθολικὸν Βασίλειον Γ', μὲ 15 ἐπισκόπους, 700 πρεσβυτέρους καὶ 1400 ναοὺς ἐν Kerala, Ceylon καὶ Malaya³, μὲ ὀργανωμένας ἀνδρώας καὶ γυναικείας μονὰς καὶ σχολεῖα καὶ ἀξιόλογον ἱεραποστολικὴν δρᾶσιν μεταξύ τῶν Ἰνδοῦστῶν.

Ἐν αὐτῇ ἰσχύει τὸ Κανονικὸν δίκαιον τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας μετὰ τινων ἰδιαζόντων καὶ διαφορῶν τοπικῶν ἐθίμων, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ συριακὸν τελετουργικὸν τοῦ Ἰακωβιτικοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας μὲ λειτουργικὴν γλῶσσαν τὴν ἀνατολικὴν συριακὴν. Ἔχει δὲ ἐν χρήσει 16 ἱεράς Λειτουργίας, προτιμωμένης τῆς τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου, ἥτις δὲν διαφέρει σημαντικῶς τῆς ἡμετέρας τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου. Αἱ Δεσποτικαὶ καὶ Θεομητορικαὶ ἑορταὶ καὶ αἰνηστεῖαι δὲν διαφέρουσι σχεδὸν τῶν τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Περαιτέρω ἡ Μαλαμπαρακὴ Ἐκκλησία διατηρεῖ τὴν δογματικὴν γενικῶς καὶ ἰδίᾳ τὴν χριστολογικὴν διδασκαλίαν τῆς Συροϊακωβιτικῆς Ἐκκλησίας, περὶ ἧς ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω, ἀλλ' «εἰς τὴν δογματικὴν περὶ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν διατηρεῖ αὕτη τὴν μονοφυσικὴν διατύπωσιν ὑπὸ μεμετριάσμενην μορφήν»⁴. Διὸ καὶ ἀπέριψε τὴν Δ' καὶ τὰς

1. J. Gründler, Lexikon der christlichen Kirchen und Sekten, Wien-Freiburg-Basel 1961, II Band, σ. 998/9. Ταυτοχρόνως ὅμοια ἐγίνοντο καὶ ἐν Ἑλλάδι, περὶ ὧν βλέπ. Ἰ. ω. Καρμίρη, Ὁρθοδοξία καὶ Προτεσταντισμός, Ἀθῆναι 1937, σ. 279 ἔξ.

2. Ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ ἡ προηγηθεῖσα κατὰ τὸ 1949 προσπάθεια πρὸς ἐνωσιν αὐτῶν, πρωτοβουλία τοῦ πρίγκηπος τῆς Ἑλλάδος Πέτρου. («Καθημερινή» 14-18.10.1957).

3. Altkatholisches Jahrbuch 1964, σ. 95.

4. Βλέπ. Α. Ἀρβανίτου, μν. ἔ. σ. 222/6. Fr. Philipos, The Syrian

ἐπομένως τρεῖς Οἰκουμενικάς Συνόδους, διατηρήσασα μόνον τὰς τρεῖς πρώτας τοιαύτας¹.

Συγκεφαλαιοῦντες πάντα τὰ ἀνωτέρα διαπιστοῦμεν, ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Θωμᾶ τῆς νοτίου Ἰνδίας ἐν ἀρχῇ μὲν ἠσπάσθησαν τὸν Νεστοριανισμόν, εἶτα δὲ προσῆλθον εἰς τὸν Ρωμαιοκαθολικισμόν καὶ τέλος μετεστράφησαν καταλήξαντες εἰς τὸν Μονοφυσιτισμόν, μὲ παράλληλον δημιουργίαν διαφόρων σχισμάτων καὶ ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων μεταξὺ αὐτῶν. Τὸ φαινόμενον δὲ τοῦτο ὀρθῶς ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἄνευ προηγουμένου ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς².

Ἄλλ' ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἄκρως ἐνδιαφέρουσαι εἶναι αἱ κατὰ τὰς τε-

Christians of Malabar, Oxford-London 1869. Mar Dionysios, Matopadesanal, The articles of Religion, ἐκδ. 4, Kottayam 1914. Augen Mar Thimotheos, visud-ha Matopadesasatyana, The Truths of holy Religion, Kottayam 1950.

1. Πρὸς τούτοις ἡ Μαλαμπαρικὴ Ἐκκλησία, κατὰ τὸν ἐπισκεψάμενον αὐτὴν καὶ μελετήσαντα ἐπιτοπίως τὰ κατ' αὐτὴν ἐπίσκοπον Ἀχαΐας Παντελεήμονα, ἀπέβαλεν ἐκ τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως τὸ «Filioque» καὶ ἐπανάφερεν ἐν χρήσει τὸν ἐνζυμον ἄρτον ἐν τῇ θείᾳ Εὐχαριστίᾳ, ἔχει τὰς ἐπικλήσεις πρὸς τοὺς Ἁγίους καὶ πρὸς τὴν παρθένον Μαρίαν, καταδικάζει δὲ τὸν Εὐτυχή, ἀπαυτοῦσα ἐπίσημον καταδικὴν αὐτοῦ ὑπὸ πάντων τῶν μελλόντων νὰ χειροτονηθῶσι κληρικῶν... Ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἐκκλησίας ταύτης εἰς τὸν Ἰακωβίτην Πατριάρχην Ἀντιοχείας δὲν μετέβαλεν αὐτὴν εἰς καθαρῶς Ἰακωβιτικὴν τοιαύτην, διότι, παρ' ὅτι ἐκ παραδόσεως δὲν παραδέχεται τὴν Δ' Οἰκουμενικὴν Σύνοδον, ὅμως ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῆς τυγχάνει παραδεκτὴ ἡ διδασκαλία περὶ τῆς παρθένου Μαρίας ὡς «Θεοτόκου» καὶ ἡ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς «τελείου Θεοῦ καὶ τελείου ἀνθρώπου». Ἔχει ἐν χρήσει τὰ ἑπτὰ Μυστήρια καὶ ὡς σύμβολον πίστεως χρησιμοποιοεῖ τὸ τῆς Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως, μὲ διαφορὰς τινὰς ὀφειλομένας πιθανώτατα εἰς τὰς μεταφράσεις αὐτοῦ, γενομένας ἐκ τοῦ ἑλληνικοῦ πρωτοτύπου εἰς τὴν συριακὴν καὶ μετὰ ταῦτα εἰς τὴν ἀγγλικὴν γλῶσσαν. Αἱ διαφοραὶ αὗται εἶναι αἱ κατωτέρω ἐντός ἀγκυλῶν ἐνδεικόμεναι προσθήκαι: α) «... καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου [μητρὸς τοῦ Θεοῦ] καὶ ἀνανθρωπησαντα» β) «... καὶ παθόντα [καὶ ἀποθανόντα] καὶ ταφέντα» γ) «καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ [κατὰ τὴν θέλησίν του]», παραλειπομένου τελείως τοῦ «κατὰ τὰς γραφάς» δ) «... Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ κύριον, τὸ ζωοποιοῦν [πάντα]» ε) «...τὸ λαλήσαν διὰ τῶν Προφητῶν [καὶ πᾶν Ἀποστόλων]». Εἰκόνας καὶ εἰκονοστάσια ἢ Ἐκκλησία αὕτη δὲν χρησιμοποιοεῖ, ἐνίοτε ὅμως συναντᾷ τις εἰκόνας ἐν πλαίσίῳ ἀνηρημένας ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς. Κηρός, θυμίαμα καὶ ἱερὰ σκευὴ χρησιμοποιοῦνται, ὡς ἐν τοῖς ἡμετέροις ἱεροῖς ναοῖς... Αἱ μονοφυστικαὶ δογματικαὶ ἐπιδράσεις ἐπ' αὐτῆς φαίνεται ὅτι δὲν ὑπῆρξαν ἰσχυραὶ, πιθανῶς λόγῳ τοῦ ἀπομεικρυσμένου τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἀπὸ τῶν μερῶν, ἔνθα αἱ δογματικαὶ γενικῶς διαμάχαι ὑπῆρξαν δεξιάται, καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη, ἐν ἀπομονώσει-εὐρισκομένῃ καὶ ὑπὸ τοῦ τεραστίου ὄγκου τῶν Ἰνδουιστῶν περιβαλλομένη, περιεπλόκη περισσότερον εἰς ἀγῶνας πρὸς ἐπιβίωσίν της καὶ ὀλιγώτερον εἰς δογματικούς τοιοῦτους. Θὰ ἠδύνατο δὲ νὰ εἶπῃ τις μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ἐκ τῶν ἑλασσόνων «ὀρθοδόξων» Ἐκκλησιῶν ἡ πολυπαθὴς Ἐκκλησία τοῦ Μαλαμπάρ ἵσταται ἐκ πολλῶν ἐπόψεων πλησιέστερον πρὸς τὰς μεΐζονας Ὀρθοδόξους τοιαύτας». (Οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Μαλαμπάρ, ἐν «Ἐκκλησία» 30 (1953) 350).

2. B. Kidd, The Churches of Eastern Christendom, London 1927, σ. 44.

λευταίας δεκαετίας πραγματοποιηθεῖσαι ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως στεναὶ σχέσεις καὶ ἐπαφαὶ Μαλαμπαρινῶν καὶ Ὁρθοδόξων θεολόγων καὶ ἡ μεταξὺ αὐτῶν ἀρμονικὴ συνεργασία ἐν τοῖς παγγρησιανικοῖς συνεδρίοις, ὡς καὶ ἐν τῇ κατὰ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον γενομένη ἐν Aarhus τῆς Δανίας συσκέψει Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιγαλκηδονείων θεολόγων¹. Ἐπειτα ἐπίσημοι ἀντιπρόσωποι τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἐκκλησίας παρηκολούθησαν τὰς ἐργασίας τῆς Α' Πανορθοδόξου Διασκέψεως τῆς Ρόδου τὸ 1961 ὡς παρατηρηταί², μεμονωμένοι δὲ Μαλαμπαρινοὶ κληρικοὶ καὶ θεολόγοι ἐπεσκέφθησαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ δὲ τῆς Ὁρθοδόξου πλευρᾶς ἐπεσκέφθησαν τὴν Μαλαμπαρικὴν Ἐκκλησίαν ὁ ἐπίσκοπος Ἀχαΐας Παντελεήμων τὸ 1952 (τότε ἀρχιμανδρίτης)³, Ρῶσοι ὀρθόδοξοι θεολόγοι τὸ 1953-54, ὁ ἐπίσκοπος Μελίτης Ἰάκωβος (νῦν Ἑλληνορθόδοξος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς) τὸ 1956⁴, ὡς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἀντιπροσωπεῖα εἰς τὴν ἐν Νέῳ Δελχί τῶν Ἰνδιῶν Γ' γενικὴν συνέλευσιν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ 1961.

Ἰδιαζούσης ὅμως θεολογικῆς σημασίας εἶναι αἱ ἐν Kottayam διεξαχθεῖσαι τὸ 1953-54 ἀνεπίσημοι θεολογικαὶ συζητήσεις μεταξὺ θεολόγων τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ρωσικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, οἵτινες ἐδημοσίευσαν τὴν «ἐκθεσιν καὶ τὰ πεπραγμένα» αὐτῶν⁵. Αἱ συζητήσεις περιστράφησαν περὶ τρεῖς διαφορὰς, ἦτοι α) περὶ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἐν Χριστῷ φύσεων, β) τὸν ἀριθμὸν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, καὶ γ) τοὺς τιμωμένους Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας. Ὡς πρὸς τὴν πρώτην οἱ συζητήσαντες «κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι καίτοι χρησιμοποιοῦσι δύο διαφόρους ἐκφράσεις, ὅμως μετέχουσι τῆς αὐτῆς πίστεως», ἦν διετύπωσαν ὡς ἀκολούθως: «Ὁμολογοῦμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν σαρκωθέντα Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τέλειον ἐν τῇ θεότητι καὶ τέλειον ἐν τῇ ἀνθρωπότητι· ἀληθῶς Θεὸν καὶ ἀληθῶς ἄνθρωπον, κεκτημένον ψυχὴν λογικὴν καὶ σῶμα· ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα».

1. Ἰω. Καρμίρη, Ἀνεπίσημος συνάντησις Ὁρθοδόξων καὶ Ἀντιγαλκηδονείων θεολόγων, ἐν «Ἐκκλησία» 41 (1964) 456 ἐξ.

2. Ἰω. Καρμίρη, Ἡ Α' Πανορθόδοξος Διάσκεψις τῆς Ρόδου, Ἀθήναι 1961, σ. 8.

3. Παντελεήμονος Καρανικόλα, Οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Μαλαμπάρ, Ἀθήναι 1953.

4. Ἰακώβου Μελίτης, Ἀπὸ τὰς νοτίους Ἰνδίας, ἐν «Ἀποστόλω Ἀνδρέα» 5 (1956) φύλ. 246/7.

5. N. Zernov, The Byzantine and Oriental Orthodox Churches. Suggested terms for reconciliation, ἐν «Sobornost», Summer 1957, Series 3, No 21, pp. 473-480. Ρωσιστὶ ὑπὸ M. Dobrynin, ἐν «Journal Moskovskoi Patriarchii» 1956, τεύχ. 10, σ. 71-74. Ἑλληνιστὶ ὑπὸ X. Κωνσταντινίδου, Αἱ ἐν Kottayam τῶν Ἰνδιῶν θεολογικαὶ συνομιλαὶ μεταξὺ «Συρορθοδόξων» τοῦ Μαλαμπάρ καὶ Ὁρθοδόξων θεολόγων καὶ ἡ ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δημοσιευθεῖσα κοινὴ ἐκθεσις, ἐν «Ὁρθοδοξία» 32 (1957) 333-361.

κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν, ἐκτὸς ἀμαρτίας· γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ Πατρὸς κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν γεννηθέντα ἐκ παρθένου Μαρίας τῆς Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Χριστὸν, Υἱὸν, Λόγον, Μονογενῆ· ἐν ᾧ ἡ θεότης καὶ ἡ ἀνθρωπότης ὑπάρχουσιν ἡνωμένοι ἀδιαιρέτως, ἀτρέπτως, ἀσυγχύτως». Ἄλλ' «ἡ ἐνσάρκωσις εἶναι μυστήριον· ἀποτελεῖ παραδοξότητα διὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' εἶναι γεγονός διὰ τὴν πίστιν. Ὡς εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοηθῇ ὁ Θεὸς εἰμὴ ὡς Τριαδικός, ὡς τρία καὶ ὡς ἓν ἐν ταύτῳ, οὕτως εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοηθῇ ἡ φύσις τοῦ σαρκωθέντος Λόγου εἰμὴ μόνον ὡς μονοδιφυῆς (mono—dio nature), ὡς ἓν καὶ ὡς δύο ἐν ταύτῳ. Ὁ Χριστὸς εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, μετὰ τελείων φύσεων Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου καὶ μετὰ τελείων θελήσεων Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου. Αἱ δύο αὗται φύσεις καὶ αἱ δύο θελήσεις εἶναι οὕτως ἀρμονικῶς ἡνωμένοι, ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι εἶναι δύο, χωρὶς ἀμέσως νὰ προσθέσωμεν, ὅτι εἶναι μία. Προσέτι ὡς μία αὕτη δὲν ἀντικαθιστᾶ τὴν ἑτέραν, καὶ δὲν δύναται νὰ εἴπῃ ὅτι εἶναι μία, χωρὶς νὰ προσθήσῃ ἀμέσως ὅτι εἶναι δύο. Ὅθεν πιστεύομεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν, ἐν ᾧ αἱ φύσεις θεῖα καὶ ἀνθρωπίνη εἶναι μυστηριωδῶς ἡνωμένοι, καὶ αἱ θελήσεις θεῖα καὶ ἀνθρωπίνη τελείως ἡρμονισμένοι, χωρὶς νὰ ἀποτελῶσι τρίτην τινὰ φύσιν ἢ τρίτην τινὰ θέλησιν. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν ἐπακριβῶς πῶς αὗται σχετίζονται πρὸς ἀλλήλας, ἀλλὰ δυνάμεθα μόνον νὰ εἴπωμεν, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὁ Θεοἰάνθρωπος καὶ Σωτὴρ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους».

Ὡς πρὸς τὴν δευτέραν διαφορὰν, συνισταμένην εἰς τὴν ἀποδοχὴν ὑπὸ μὲν τῶν Ὀρθοδόξων τῶν ἑπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων τῶν τριῶν πρώτων, συνεφώνησαν εἰς τὰς ἐπομένους πέντε «ὑποδείξεις»: α) «Αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι ἐπιθυμοῦσι νὰ ἀναγνωρίσωσιν, ὅτι αἱ θετικαὶ θεσπίσεις πασῶν τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἃς παραδέχεται ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία, δὲν περιέχουσι τι ἀντίθετον πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ πρᾶξιν. β) Ἡ Βυζαντινὴ Ἐκκλησία θὰ θελήσῃ νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι αἱ ἀποφάσεις τῶν τεσσάρων τελευταίων Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐν αἷς αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι δὲν ἀντιστοιχοῦν, δὲν ἔχουσι δεσμευτικὸν κῆρος διὰ τὰς τελευταίας. γ) Αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι, μετὰ τὴν συμφιλίωσιν αὐτῶν μετὰ τῆς Βυζαντινῆς, θέλουσιν ἐξετάσει τοὺς ὅρους τῶν τεσσάρων τελευταίων Συνόδων καὶ ἐνσωματώσει ἐκείνους ἐξ αὐτῶν, ὅσοι εἶναι συνεπεῖς πρὸς τὴν ἑαυτῶν παράδοσιν, τὴν προερχομένην ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν συνοδικῶν ἀποφάσεων. δ) Ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι, χάριν τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, θέλουσιν ἀνακόψει τὴν ἐνέργειαν ἐκείνων ἐκ τῶν ἀναθεματισμῶν, οἵτινες ἀπηγγέλθησαν κατὰ τὸν χρόνον τοῦ ἀγῶνος, καὶ θεωρήσει αὐτοὺς ὡς ἀπολέσαντας τὸ κῆρος αὐτῶν ἐν ὅψει τῆς ἐπιτευχθείσης συμφιλίωσης. ε) Ἀμφότεραι αἱ Ἐκκλησίαι θέλουσι διατηρήσει τὸ ἴδιον αὐτῶν Κανονικὸν δίκαιον καὶ τοὺς ἰδίους αὐτῶν τύπους τελέσεως τῶν Μυστηρίων, ἀλλὰ θὰ

παύσωσι πᾶσαν κατηγορίαν, στρεφομένην ἐναντίον ἀλλήλων, καὶ πᾶσαν προσβλητικὴν κρίσιν πρὸς τοὺς σεβασμίους ἀρχηγούς ἐκατέρας παραδόσεως».

Τέλος, ὡς πρὸς τὴν τρίτην διαφορὰν περὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο, οἱ συζητήσαντες διεπίστωσαν, ὅτι «ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι ἀποδίδωσι τὴν αὐτὴν τιμὴν εἰς τὴν Μητέρα τοῦ Θεοῦ, τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Μάρτυρας, ἐν τούτοις σφοδρῶς διαφωνοῦσιν ὡς πρὸς τοὺς κυρίως θεολόγους τοῦ ε' αἰῶνος. Αἱ Ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι θεωροῦσι τὸν Διόσκορον, Πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, ὡς ἕνα ἐκ τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὸν Πάπαν Λέοντα ὡς αἰρετικόν. Οἱ Βυζαντινοὶ χριστιανοὶ τιμῶσι τὸν Λέοντα ὡς ἅγιον καὶ καταδικάζουσι τὸν Διόσκορον ὡς «ἄσεβῆ» ἐχθρὸν τῆς πίστεως. Αἱ ἀκόλουθοι συστάσεις ἐγένοντο ἀποδεκταὶ ὡς δυνατὴ λύσις τοῦ διλήμματος. α) Ἀμφοτέραι αἱ Ἐκκλησίαι θὰ μείνωσι πισταὶ εἰς τοὺς ἰδίους αὐτῶν καταλόγους ἀνακεκρυγμένων Ἀγίων, ἀλλὰ θὰ ἀφαιρέσωσιν ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῶν λειτουργικῶν βιβλίων πᾶσαν καταδικητὴν ἐναντίον ἐκκλησιαστικῶν ἀρχηγῶν, τιμωμένων ὡς πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ μέρους τῆς ἑτέρας μερίδος. β) Ἀμφοτέρα τὰ μέρη θὰ παράσχωσι πληροφορίας πρὸς τὰ ἴδια αὐτῶν μέλη ἐπὶ ἐκείνων τῶν χαρακτήρων τῶν ἀρχηγῶν ἐκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν, οἵτινες ἀνύψωσαν τούτους εἰς περιωπὴν προσφιλῶν ἀρχηγῶν παρὰ τοῖς πιστοῖς αὐτῶν». Ἐν τέλει δὲ κατέληξαν εἰς τὸ γενικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος καὶ αἱ Ἀντιχαλκηδόνειοι ἀνατολικαὶ Ἐκκλησίαι «ἀντιπροσωπεύουσι δύο διαφόρους παραδόσεις ἐντὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ ἡ ἀποτυχία τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ σπουδαίου τούτου γεγονότος προὐκάλεσεν ἐν τῷ παρελθόντι τὴν διάρρηξιν τῆς κοινωνίας μεταξύ ἀλλήλων. Ἡ εἰλικρινὴς ἀποδοχὴ τῆς ὑπάρξεως τῶν δύο παραδόσεων, μεθ' ὅλων τῶν πρακτικῶν συνεπειῶν αὐτῶν, θὰ ἀποτελέσῃ σπουδαῖον βῆμα ἐπὶ τὰ πρόσω πρὸς παγίωσιν τῆς ἀμοιβαίας κατανοήσεως μεταξύ τούτων, δύναται δὲ νὰ ὀδηγήσῃ ἐν τέλει, ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, εἰς τὴν πλήρη συμφιλίωσιν αὐτῶν».

Κρίνοντας γενικῶς τὰ ἀνωτέρω παρατηροῦμεν, ὅτι, καίτοι ἔχομεν πολλὰς ἐπ' αὐτῶν ἐπιφυλάξεις, ἐν τούτοις θεωροῦμεν τὴν ἐν Kottayam συνάντησιν ὡς ἀξιόλογον καὶ ὡς παρέχουσαν βάσιν πρὸς περαιτέρω φιλενωτικὰς συζητήσεις καὶ διαπραγματεύσεις¹.

1. Συναφῶς ὁ Ρῶσος θεολόγος M. D o b r y n i n παρετήρησεν, ὅτι «οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Μαλαμπάρ ἔχουσι μέχρι σήμερον θεωρηθῆ ὡς Μονοφυσῖται, ἐν τῇ πραγματικότητι ὅμως, συμφώνως πρὸς τὴν γνώμην τῶν μελῶν τοῦ συνεδρίου, ὁμολογοῦσι τὴν Ὁρθόδοξον πίστιν. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Μαλαμπάρ ἔχουσι διατηρήσει ἕρους συγγενεῖς πρὸς τὰ μονοφυσιτικὰ δόγματα, οὗτοι ὅμως ἔχονται τῆς ἀληθοῦς διδασκαλίας περὶ τῆς ἐνότητος τῶν δύο φύσεων, τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης, ἐν τῇ μιᾷ ὑποστάσει τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐὰν τοῦτο ἔχη οὕτως, πρέπει νὰ ἀγαλλώμεθα, διότι οἱ Ἴνδοι Χριστιανοὶ ὄντως πιστεύουσιν εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον μετ' ὀλίκληρον τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν. Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὰς ἐν τῷ τελετουργικῷ διαφορὰς, ἡ Ὁρθόδοξος

Τέλος ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ ἀπὸ 11.5.1956 ἐπιστολὴ τοῦ Καθολικοῦ τῆς Μαλαμπαρικῆς Ἰακωβιτικῆς Ἐκκλησίας Μαράν Μάρ Βασιλείου Γκεεβαργκές Β' πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Ἀθηνᾶγοραν Α', ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐκφράζεται ὁ πόθος τῆς συνδιαλλαγῆς καὶ τῆς ἀδελφότητος καὶ τῆς «στενοτέρας συνεργασίας καὶ ἐπανασυνδέσεως»¹, ὡς καὶ ἡ «ἐπιθυμία ὅπως ἴδῃ συγκαλούμενον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τινὶ χώρᾳ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς», πρωτοβουλία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὀριζομένης προηγουμένως «συσκέψεως ἐξεχόντων ἡμῶν θεολόγων πρὸς ἐξέτασιν καὶ δλοκλήρωσιν τῶν ὡς ἄνω». Ἴδου τὸ ἐνδιαφέρον ἡμᾶς τμημα τῆς ἐπιστολῆς ταύτης:

«Ἀποτελεῖ ἀντικείμενον βαθείας πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνης τὸ γεγονός, ὅτι αἱ Ἐκκλησίαι ἡμῶν, εὐρισκόμεναι τόσον μακράν, καὶ ἐπὶ τόσους αἰῶνας οὔσαι κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων, εὐρίσκονται ἐν τούτοις τόσον πλησίον ἢ μία τῇ ἄλλῃ ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ζωῇ. Βαθύτατα αἰσθανόμεθα, ὅτι ἀπόκειται πλέον ὁ ἀγὼν ταῖς Ἐκκλησίαις ἡμῶν διὰ τὴν στενοτέραν συνεργασίαν καὶ ἐπανασύνδεσιν. Οἱ διάφοροι κίνδυνοι τοῦ κόσμου τούτου, οἱ ἀπειλοῦντες τὴν Ἐκκλησίαν, ἐπιβάλλουσι ταῦτα κατὰ τρόπον ἐπιτακτικόν. Εἴμεθα εὐτυχεῖς διαπιστοῦντες, ὅτι τὸ ἀρχαῖον Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ἔχει ἀναλάβει ἡγετικὴν πρωτοβουλίαν ἐν τῇ κατευθύνσει ταύτῃ, τὴν ὁποίαν, ὡς εἴμαι βέβαιος, πρόκειται νὰ ἀκολουθήσωσι καὶ τὰ λοιπὰ Πατριαρχεῖα καὶ Ὀρθόδοξοι Ἐκκλησίαι. Ὁλοθύμως χαιρετίζομεν καὶ βαθεῖαν τρέφομεν εὐγνωμοσύνην, ἐπὶ τῇ πρόφρονι Ὑμῶν προσκλήσει περὶ ἀποστολῆς σπουδαστῶν ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν Θεολογικὴν Ὑμῶν Σχολήν. Ἐμελετήσαμεν σοβαρῶς τὴν πρότασιν ταύτην ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ἐπισκόπων ἡμῶν, μετὰ χαρᾶς δὲ ἐξαγγέλλω Ὑμῖν, ὅτι ἀπεφασίσσαμεν, ὅπως ἀποστείλωμεν τρεῖς φοιτητὰς ἄνευ τινὸς ἀναβολῆς, εὐθὺς δ' ὡς γένηται ἡ ἐκλογή αὐτῶν, θέλομεν φέροι εἰς γινῶσιν Ὑμῶν. Ἐλπίζομεν ὡσαύτως, ὅτι μόλις καταστῇ δυνατὴ ἡ ἔτι περαιτέρω ἐξέλιξις τοῦ θεολογικοῦ σεμιναρίου ἡμῶν, θέλει δοθῆ ἡμῖν ἡ εὐκαιρία δι' ἀνταλλαγὴν τόσον φοιτητῶν ὅσον καὶ θεολόγων καθηγητῶν. Πάντοτε εἶχον τὴν ἐπιθυμίαν, ὅπως ἴδῃ συγκαλούμενον συνέδριον τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἀνατολικῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τινὶ χώρᾳ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, εἰς τὸ ὅποῖον καὶ ἡμεῖς ἐπί-

¹ Ἐκκλησία οὐδέποτε ἐθεώρησε ταύτας ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν κοινωνίαν μεταξὺ ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Αἱ ἐν τῷ τελετουργικῷ διαφοραὶ δὲν παρακυλύουσι τὴν ἐνότητα ἐν τῇ πίστει καὶ τὴν ἐν Χριστῷ ἀμοιβαίαν ἀγάπην». (Παρά Α. Ἀ ρ β α ν ἰ τ η, μν.ξ. σ. 241/2, ὑποσημείωσις.)

1. Καὶ εἰς τὸν ἐπισκεψάμενον αὐτὸν ἐκ μέρους τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου νῦν ἀρχιεπίσκοπον Ἀμερικῆς Ἰάκωβον εἶπεν: «Εἰπέ εἰς τὸν Παναγιώτατον, ὅτι ἀναμένω ἐντολὰς· εἰμαι ἐτοιμος. Ἐπιθυμῶ, πρὶν ἢ κλείσω τὰ μάτια μου, νὰ ἴδω τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐὰν δὲν τὴν ἐπιτύχωμεν τώρα, πότε θὰ τὸ κατορθώσωμεν;» («Ἀπόστολος Ἀνδρέας» 5 (1956) φύλ. 247, σ. 2).

σης θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ἀποστείλωμεν τοὺς ἐκπροσώπους ἡμῶν. Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἐπιθυμίαν, ὅτι ἡ Υ. Θ. Παναγιότης θέλει δώσει τὴν κατάλληλον κατεύθυνσιν εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὅτι προσεχῶς θέλει συγκληθῆῖ τοιοῦτον συνέδριον. Θὰ εἶναι ὄντως λίαν ἐνθαρρυντικὴ ἢ διαπίστωσις τῆς ἐπὶ τὰ κρείττω συνεργασίας καὶ συμπράξεως, αἵτινες ἀναπτύσσονται εἰς τὰς μεταξύ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν σχέσεις. Διαισθανόμεθα ἐν τούτοις, ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ μείνωμεν ἀργοί, ἄχρι τῆς πληρώσεως τῆς ἀρχιερατικῆς προσευχῆς τοῦ Κυρίου: «ἵνα πάντες ἐν ᾧσι». Δὲν θὰ ἡδυνάμεθα μήπως νὰ ὀρίσωμεν σύσκεψιν ἐξεχόντων ἡμῶν θεολόγων, πρὸς ἐξέτασιν καὶ ὀλοκλήρωσιν τῶν ὡς ἄνω; Οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις καὶ τὸ Παγκόσμιον Συμβούλιον τῶν Ἐκκλησιῶν ἔφερον τὰς κεχωρισμένας ἀλλήλων Ἐκκλησίας πλησιέστερον. Ἀλλ' ἐν ταῖς γενικαῖς αὐτοῦ συνελεύσεσι παραμένομεν μακρὰν καὶ ἄγνωστοι πρὸς ἀλλήλους. Φρονῶ ὅθεν ὅτι θὰ ἔδει, ὅπως ἐπωφεληθῶμεν τῆς Κινήσεως ταύτης, διὰ τὴν προαγωγὴν τῆς συνεργασίας καὶ συμπράξεως μεταξύ τῶν Ἀνατολικῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν»¹.

(Συνεχίζεται)

1. «Ἀπόστολος Ἀνδρέας» 5 (1956) φύλ. 260, σ. 1.